

Міністерство освіти і науки України
Чернівецький національний університет

імені Юрія Федьковича

факультет іноземних мов
кафедра англійської мови

**Особливості авторського дискурсу американського
письменника Уолтера Тевіса: лексичний та стилістичний
виміри (на матеріалі твору «Хід королеви»)**

Дипломна робота

Рівень вищої освіти - другий (магістерський)

Виконала:

студентка б курсу, групи 601

спеціальності

035 Філологія

спеціалізації

035.041 Германські мови та літератури

(переклад включно), перша англійська

(шифр і назва спеціальності)

Продан О.П.

(прізвище та ініціали)

Керівник к.ф.н., доц. Сапожник І. В.

Рецензент к.ф.н. Куковська В. І.

(прізвище та ініціали)

До захисту допущено:

Протокол засідання кафедри № ____

від „ ” _грудня_ 2022 р.

зав. кафедри _____ проф. Єсипенко Н.Г.

Чернівці – 2022
ABSTRACT

The **topicality** of our research is stipulated by a global linguistic tendency to reveal language peculiarities of the author's discourse of modern English writers filmed by Netflix.

The paper **aims** at investigating of lexical and stylistic peculiarities of the author's discourse by Walter Tevis "The Queen's Gambit".

To achieve the aim we have completed the following **tasks**:

- defined the notion of the author's discourse;
- reveal general peculiarities of the author's discourse of Walter Tevis;
- analyse the genre and innovative plot of Bildungsroman "The Queen's Gambit";
- single out lexical characteristics of the novel under study;
- conducted a stylistic analysis of the novel "The Queen's Gambit".

The object of our investigation is the author's discourse of Walter Tevis.

The subject of our research is lexical and stylistic peculiarities of the author's discourse of Walter Tevis.

The data of our investigation is the novel by Walter Tevis "The Queen's Gambit" containing 101 627 words.

To achieve the **aim** we have used a number of **methods** of linguistic research: *analysis and synthesis* of the material; *lexical* analysis to analyze the layers of vocabulary used in the novel; *stylistic* analysis which helped to establish the stylistic means used in the literary work ; *discourse analysis* to study the text of the novel; *quantitative analysis* to distinguish the quantitative indexes of the data under study.

The scientific novelty of the paper lies in the fact that lexical and stylistic peculiarities of the Walter Tevis's novel "The Queen's Gambit" have not been revealed yet.

The theoretical significance of the work is defined by the fact that its main outcomes help to generalize the existing knowledge in Linguistics and Discourse Theories.

Practical significance of the work is defined by the fact that its results may be applied in the courses on General Linguistics (Language and Speech), Stylistics (Stylistic Devices), Lexicology (Lexical System), and workshops on the Theory of Discourse, as well as in the process of writing students' qualification papers.

The paper **consists of** the introduction, three chapters, conclusions, supplements, and a list of literature used.

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ АВТОРСЬКОГО ДИСКУРСУ	9
1.0. Вступні зауваження	9
1.1. Визначення авторського дискурсу	9
1.2. Загальні особливості авторського дискурсу Уолтера Тевіса	12
1.3. Жанрова своєрідність роману виховання У. Тевіса «Хід королеви»	13
1.4. Сюжетно-образний аналіз роману виховання У. Тевіса «Хід королеви»	16
1.5. Методологія вивчення лексичних та стилістичних особливостей авторського дискурсу У. Тевіса «Хід королеви»	17
Висновки до розділу 1	24
РОЗДІЛ 2. ЛЕКСИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОМАНУ У. ТЕВІСА «ХІД КОРОЛЕВИ»	25
2.0. Вступні зауваження	25
2.1. Загальна літературно-книжна лексика у романі У. Тевіса «Хід королеви»	25
2.2. Функціональна літературно-книжна лексика у романі У. Тевіса «Хід королеви»	26
2.3. Загальнолітературна розмовна лексика у романі У. Тевіса «Хід королеви»	28
2.4. Нелітературна розмовна лексика у романі У. Тевіса «Хід королеви»	30
2.5. Порівняльний аналіз використання різних шарів лексики у романі У. Тевіса «Хід королеви»	31

2.6. Синоніми, антоніми, омоніми і пароніми у романі У. Тевіса «Хід королеви»	32
Висновки до розділу 2	37
РОЗДІЛ 3. СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОМАНУ У. ТЕВІСА «ХІД КОРОЛЕВИ»	39
3.0. Вступні зауваження	39
3.1. Лексичні стилістичні засоби у романі У. Тевіса «Хід королеви»	39
3.2. Лексико-синтаксичні стилістичні засоби у романі У. Тевіса «Хід королеви»	41
3.3. Синтаксичні стилістичні засоби у романі У. Тевіса «Хід королеви»	42
3.4. Фонетичні стилістичні засоби у романі У. Тевіса «Хід королеви»	44
3.5. Графічні стилістичні засоби у романі У. Тевіса «Хід королеви»	45
3.6. Порівняльне вивчення стилістичних засобів у романі У. Тевіса «Хід королеви»	47
Висновки до розділу 3	48
ВИСНОВКИ	51
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	55
СПИСОК ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ	59
СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ	59
ДОДАТКИ	60

ВСТУП

Становлення когнітивно-дискурсивної парадигми та антропоцентричний підхід зумовили дослідження авторського дискурсу як одного з основних понять лінгвістики тексту.

Авторський дискурс є об'єктом досліджень багатьох зарубіжних та вітчизняних науковців: А.М. Безруков вивчав план мовного вираження в ньому [7], О.Н. Яригіна аналізувала фразеологізми в авторському дискурсі Джуліана Барнса [40, с. 107], Л. В.Васюхно аналізувала авторський та читацький дискурси поетичних творів та проблеми їх перекладу [8, с. 86-87], Н.В. Пасенчук розглядає поняття дискурсу як комунікативної події та текстової категорії [24].

З наведених прикладів бачимо, що лінгвістичні дослідження особливостей авторського дискурсу У. Тевіса зовсім не проводилися, надаючи нам тим самим широкі перспективи у дослідженні цієї сфери.

Актуальність нашого дослідження зумовлена направленістю сучасних лінгвістичних досліджень на виявлення лінгвальних особливостей авторського дискурсу сучасних англомовних авторів, широко екранізованих мережею Netflix.

Мета цієї розвідки — дослідити лексико-стилістичні особливості авторського дискурсу У. Тевіса «Хід королеви».

Завданнями на шляху до розв'язання поставленої мети є такі:

1. надати визначення авторського дискурсу;
2. розглянути загальні особливості авторського дискурсу Уолтера Тевіса;
3. провести аналіз жанрової та сюжетно-образної своєрідності роману виховання У. Тевіса «Хід королеви» ;
4. визначити лексичні особливості роману, що аналізується;
5. виявити стилістичні характеристики роману «Хід королеви».

Об'єктом дослідження є авторський дискурс У. Тевіса.

Предметом наукового аналізу виступають лексико-стилістичні особливості авторського дискурсу У. Тевіса.

Матеріалом дослідження слугував роман У. Тевіса «Хід королеви» обсягом 101 627 слововживань.

Методи дослідження включають загальнонаукові методи *аналізу та синтезу*; метод *лексичного* аналізу для дослідження прошарків лексики, використаної автором у творі, метод *стилістичного* аналізу, який допоміг встановити стилістичні засоби, використані у романі, що досліджується, метод *дискурс-аналізу*, за допомогою якого проводився аналіз тексту роману, метод *кількісного аналізу* для встановлення кількісних показників матеріалу, що вивчається.

Новизна нашого дослідження полягає в тому, що вперше нами проводиться аналіз лексико-стилістичних особливостей на матеріалі англomовного роману «Хід королеви».

Теоретична значущість дослідження визначається тим, що його положення та висновки є внеском у теорію дискурсу. Виявлення лінгвістичних особливостей лексичних одиниць в авторському дискурсі сприяє розширенню знань про потенціал мовних одиниць в певному дискурсивному контексті.

Практична цінність роботи зумовлена тим, що її результати можуть бути використані в курсах із загального мовознавства (розділ «Мова і мовлення»), стилістики («Стилістичні засоби»), лексикології («Лексична система») та спецкурсах із теорії дискурсу, а також у процесі написання наукових робіт студентів і аспірантів.

Апробація результатів роботи. Окремі положення та основні результати дослідження апробовано на студентській конференції ЧНУ 20 – 22 квітня 2022 (тези конференції *Жанрова своєрідність роману виховання У. Тревіса «Хід королеви»*) (Матеріали студентської наукової конференції Чернівецького національного університету (12-24 квітня 2022 року) [27],

статті у збірнику наукових праць «Магістерські студії» “Стилістичні особливості роману У. Тевіса «Хід королеви»” (жовтень, 2022) [28].

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів із висновками до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків.

У **вступі** обґрунтовано вибір теми, її актуальність та новизну, визначено мету дослідження, завдання і методи дослідження, розкрито її теоретичне й практичне значення, наведено інформацію про апробацію результатів дослідження.

Перший розділ “**Теоретичні засади дослідження авторського дискурсу**” присвячено дослідженню характеристик авторського дискурсу, основних рис роману-виховання, окресленню загальних особливостей творчості Уолтера Тревіса, а також сюжетно-образному аналізу його роману виховання «Хід королеви». Також описано методологію вивчення лексичних та стилістичних особливостей авторського дискурсу У. Тевіса «Хід королеви».

Другий розділ “**Лексичні особливості роману У.Тевіса «Хід королеви»**” присвячено розгляду лексичних шарів, використаних автором у романі, що аналізується.

Третій розділ “**Стилістичні особливості роману У.Тевіса «Хід королеви»**” присвячено розгляду лексичних, синтаксичних, фонетичних та графічних стилістичних засобів, використаних у романі.

У **висновках** підведено підсумки проведеного дослідження та окреслено перспективи подальшого аналізу.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ АВТОРСЬКОГО ДИСКУРСУ У. ТРЕВІСА

1.0. Вступні зауваження

Розділ присвячено дослідженню характеристик авторського дискурсу, основних рис роману-виховання, окресленню загальних особливостей творчості Уолтера Тревіса, а також сюжетно-образному аналізу його роману виховання «Хід королеви».

1.1. Визначення авторського дискурсу

Поняття «дискурс» як лінгвістичний термін почало широко використовуватись лише в 50-і рр. ХХ ст. після публікації статті американського лінгвіста З. Харріса «Аналіз дискурсу», який назвав так «метод аналізу зв'язного мовлення, призначений для виведення дескриптивної лінгвістики за межі одного речення в даний момент часу і для співвіднесення мови та культури» [20, с. 83].

Засновником сучасної теорії дискурсу вважається голландський лінгвіст Т. ван Дейк, який розглядає «текст як статичний об'єкт, а дискурс – як комунікативну подію (складну єдність мовної форми, значення і дії), відтворену учасниками спілкування, в якій задіяна не лише мова в її фактичному використанні, але й ті ментальні процеси, які постійно супроводжують процес комунікації, а також спосіб актуалізації тексту в певних ментальних і прагматичних умовах» [12, с.58].

Лінгвістичний енциклопедичний словник трактує дискурс як «зв'язний текст у сукупності з екстралінгвістичними – прагматичними, соціокультурними, психологічними та іншими факторами; текст, розглянутий в контексті подій; мовлення, розглянуте як цілеспрямований, соціальний акт,

як компонент, що приймає участь у взаємодії людей і механізмах їх свідомості (когнітивних процесах)» [49, с. 136].

Ф. С. Бацевич визначає дискурс як «тип комунікативної діяльності, інтерактивне явище, мовленнєвий потік, що має різні форми вияву (усну, писемну, паралінгвальну), відбувається у межах конкретного каналу спілкування, регулюється стратегіями і тактиками учасників; синтез когнітивних, мовних і позамовних (соціальних, психічних, психологічних тощо) чинників, які визначаються конкретним колом «форм життя»; залежних від тематики спілкування, має своїм результатом формування різноманітних мовленнєвих жанрів» [6, с. 138].

К. Серажим розуміє дискурс як «складний соціолінгвістичний феномен сучасного комунікативного середовища, який, по-перше, детермінується (прямо чи опосередковано) його соціокультурними, політичними, прагматично-ситуативними, психологічними та іншими (конститууючими чи фоновими) чинниками, по-друге, має «видиму» — лінгвістичну (зв'язний текст чи його семантично значущий та синтаксично завершений фрагмент) та «невидиму» — екстралінгвістичну (знання про світ, думки, настанови, мету адресанта, необхідні для розуміння цього тексту) структуру і, по-третє, характеризується спільністю світу, який «будується» впродовж розгортання дискурсу його репродуцентом (автором) та інтерпретується його реципієнтом (слухачем, читачем тощо) [29, с. 13].

В. Є. Чернявська, узагальнивши трактування дискурсу в вітчизняному та зарубіжному мовознавстві, зводить його до двох основних типів: «1) конкретна комунікативна подія, зафіксована в письмових текстах та усному мовленні, що здійснюється в конкретному когнітивно та типологічно обумовленому комунікативному просторі; 2) сукупність тематично співвіднесених текстів» [37, с. 14].

Заслуговує на увагу класифікація дискурсу вітчизняної дослідниці Д. С. Павлюк, яка серед можливих класифікаційних категорій називає функцію, ситуацію (зокрема її хронологічний вимір), авторство,

жанрово-стильову специфіку, інституційні характеристики, матеріально-знакову форму.

Таким чином, І.С. Шевченко та О.І. Морозова визначають *авторський дискурс* як «особливе сполучення ідей, концепцій творця, відображення його світогляду, образного бачення світу та мислення, взаємодія відтвореної реальності з істинною індивідуальністю автора, хоча розбіжність між наміром, задумом митця та результатом творчості є звичайним явищем в історії літератури» [39, с.33].

М.Л. Макаров додає, що «критичне дослідження цілеспрямованої роботи письменника над мовою його витвору, вивченням введеного ним нового „вокабуляру“, лексики відіграють не менш важливу роль, ніж висловлювання про творчість в листах, щоденниках та літературно-критичних статтях. Зміст витвору втілюється в складному комплексі його елементів, в їхній системі. Значення витвору мистецтва не може розглядатися ізольовано від тієї дійсності, в якій воно виникло» [20].

Досліджуючи авторський дискурс Дж. Барнса, О.Н. Яригіна визначила його як «висловлювання автора, репрезентоване у тексті у прямій або завуальованій формі» [40, с. 107 – 113]. Це визначення має на меті визначити імпліцитну або експліцитну присутність автора у текстах, що досліджуються, за допомогою застосування системи *авторських кодів*.

Ролан Барт трактує це поняття наступним чином: «Код – це перспектива, міраж, зітканий зі структур... породжені ним одиниці аналізу є не чим іншим, як текстові виходи...» [3, с. 45].

О.Н. Сердюк також стверджує, що в кожному своєму творі автор вербалізує своє світобачення та репрезентує свою інтенцію, виступаючи формально-змістовним центром твору. Комунікація між автором та читачем відбувається завдяки проникненню у когнітивну систему адресата, коли світ автора стає для читача «своїм». Такий вплив є, звичайно, не прямим, а опосередкованим специфікою авторського використання мови та образів [30, с. 85–87].

Т.Б. Назарова додає, що «для успішної взаємодії автора з читачем останній має володіти достатнім тезаурусом, апаратом мислення, певною концептуальною системою, які визначають зміст його знання про дійсність. У результаті розуміння авторського дискурсу текст, що читається, відображується у внутрішньому мовленні читача у всій сукупності змістів [22, с. 136].

Із вище прочитаного стає зрозуміло, що авторський та читацький дискурси художніх творів часто не співпадають, оскільки автор та читач є різними індивідами за психологічними, ментальними і культурними характеристиками. Важливу роль у процесі розуміння авторського дискурсу також відіграє часовий проміжок між автором та читачем, через що останній може неправильно зрозуміти зміст послання. У такому випадку дискурси кожної із сторін не співпадатимуть, а процес передачі художніх образів не матиме сенсу.

Отже, авторський дискурс це сполучення ідей для відображення авторського світогляду та інтенцій, що втілюється у складній структурі його мовно-образних елементів і не може існувати окремо від дискурсу читача, який має володіти певним лексичним набором та мисленнєвими здатностями, що визначають зміст знань останнього про дійсність, без яких неможлива успішна комунікація.

1.2. Загальні особливості авторського дискурсу Уолтера Тевіса

Уолтер Стоун Тевіс (Walter Stone Tevis) (1928 – 1984) – американський письменник, автор романів і оповідань, низка його творів були екранізовані (*The Hustler, Color of Money, The Man Who Fell to Earth, Mockingbird, Queen's Gambit*).

Той факт, що у дитинстві він серйозно захворів і батькам довелося залишити його у Стенфордському дитячому санаторії, дуже вплинуло на його подальшу творчість і сюжети, де описується його перебування в ізольованому

приміщенні, самотність, прийом ліків (сиротинець у романі «Хід королеви») та необхідність самому пробиватися в житті.

Через багато років він отримав ступені бакалавра та магістра англійської літератури у Кентуккському університеті, що сильно допомогло Уолтеру розвинути свій літературний талант.

Навчаючись, він працював у більярдному залі, про що і написав один зі своїх перших коротких оповідань «The Big Hustle», опублікованого в журналі «Collier's» у 1955 р. Саме він був покладений в основу першого роману У. Тевіса «The Hustler», який побачив світ у 1959 р. У ньому йдеться про пригоди більярдиста-шахрая Фелсона на прізвисько Швидкий Еді.

Працюючи в університеті штату Огайо, автор помітив, що письменність студентів різко знизилася і поклав це спостереження в основу роману-антиутопії «Mockingbird» (1980), дія якого відбувається у занепалому Нью-Йорку ХХV ст., де людством, близьким до вимирання, правлять роботи.

Роман «The Man Who Fell to Earth» – це, з одного боку, історія інопланетянина, який прилетів на землю, щоб урятувати цивілізацію, але зневірився у своїх силах (його роль у фільмі виконав співак Девід Боуї), а з іншого – це історія про холодну війну. У цей же час автор називає цей роман «завуальованою автобіографією» про те, як його хворого перевезли у сільську місцевість Кентукі, де він надовго був прикутий до ліжка і відірваний від близьких [35].

Отже, авторський дискурс Уолтера Тевіса – це відображення його картини світу, концептосфери та цінностей, які він проніс через усе своє життя.

1.3. Жанрова своєрідність роману виховання У. Тевіса «Хід королеви»

Побачивши світло у 1983 році, роман У. Тевіса «Хід королеви» (Queen's Gambit) миттєво став трендовим через висвітлення фемінізму, боротьбою із залежністю, проблемами темношкірого населення США. У 2020 р

найвідоміший стрімінговий сервіс Netflix створив його екранізацію. Саме у цьому романі автор є неперевершеним в описі шахматних партій, що було неодноразово схвалено літературними критиками і титулованими гросмейстерами. Натхненниками для автора слугували такі знамениті шахісти як Роберт Фішер, Анатолій Карпов та Борис Спаський, а із редагуванням тексту допомагав гросмейстер Брюс Пандольфіні. Вважається, що це посприяло відродженню цікавості до гри у шахи. Також він розкриває проблему кожного генія – самотність.

Роман важко класифікувати, оскільки він є проміжним між трилером і *романом виховання*. Розглянемо жанрові особливості останнього.

Вперше дефініція «*роман виховання*» з'являється у праці німецького літературознавця Х.Ф. фон Бланкенбурга «*Versuch über den Roman*» («Дослідження роману») (1774). Вчений уперше розробив теорію німецького просвітницького роману виховання та вбачав завдання авторів у художньому зображенні процесу виховання й етапів становлення головного героя. Основою цього жанру для нього стала внутрішня історія людини [9, с. 4].

У науковий дискурс термін «*Bildungsroman*» впровадив К. Моргенштерн у трьох працях, написаних у 1820-х рр. – «Про дух і контекст ряду філософських романів» (1817), «Про сутність роману виховання» (1820), «До історії роману виховання» (1824) [38, с. 76]. У роботах К. Моргенштерна розглядалися проблеми становлення та розвитку цього жанру німецького роману й наголошувалося на тому, що внаслідок особливої організації сюжету, в якому основним є процес формування героя, твір здатний впливати й на виховання читача.

В. Дільтей співставляє фази розвитку природного світу і етапи розвитку героя роману виховання, фокусуючи при цьому увагу на його духовній генезі. Також він наголошує на домінантній ролі оповідача в цьому жанровому різновиді [41, с. 120 -121].

М. М. Бахтін у своїй роботі «*Роман виховання і його значення в історії реалізму*» виділив головну відмінність цього жанру від інших романних

різновидів: «категорія героя, що змінюється, дозволяє описати поступовий процес соціалізації індивіда крізь систему другорядних персонажів – «вихователів», герой роману виступає історичним і культурним суб'єктом у процесі засвоєння нових хронотопів» [5, с.186-196].

В іншій своїй роботі дослідник стверджує, що «нарратив роману виховання відрізняється специфічною організацією авторської художньої свідомості. До жанрових ознак роману виховання також відносяться: зображення процесу виховання від дитинства до зрілості, дидактичність фіналу, зумовленість підсумків формування героя усім його життям, показ становлення людини у тісній взаємодії з оточуючим середовищем» [4, с.234]. М.М. Бахтін виділяє п'ять хронотопів у реалістичному романі виховання : рідний дім, провінційне містечко, метрополіс, острів, подорож [там само].

Ознаки роману виховання спостерігаються також у романах таких класиків української літератури як Т. Шевченко «Художник», П. Мирний «Хіба ревуть воли, як ясла повні?», І. Франко «Лель і Полель», повістях І. Нечуя-Левицького.

В.А. Зарва, досліджуючи становлення, еволюцію та особливості роману виховання, стверджує, що «письменники звертаються до засобу концентрування навколо головного героя, показують одержані ним уроки. Поряд із зовнішніми подіями в житті героя існують важливі чинники біографії, представлені духовними змінами і акцентуванням на виховному комплексі, де значна роль належить обов'язковим персонажам – учителям, наставникам...Внутрішній розвиток героя розкривається у зіткненнях із зовнішнім світом руйнівного зла, випробуваннях, у яких герой намагається опанувати себе, самовдосконалитись, рухаючись від індивідуалізму до суспільства і людей» [15, с. 5 –14], що ми, власне, і спостерігаємо в романі «Хід королеви», де наставником виступає прибиральник з сиротинцю – світу зла, героїня намагається опанувати згубні звички і вирватися з кола самотності.

Структура досліджуваного роману містить елементи інших жанрових різновидів роману – пригодницького, соціально-філософського, подорожі.

За класифікацією Д.Затонського, можемо назвати «Хід королеви» також романом позитивної еволюції особистості, в якому досягнення успіху відбулося на тлі розв'язання внутрішнього конфлікту, розвитку важливих людських якостей і соціалізації героїні.

Отже, досліджуваний роман «Хід королеви» описує поступовий прогресивний духовний і кар'єрний розвиток головної героїні крізь призму другорядних персонажів-вихователів.

1.4. Сюжетно-образний аналіз роману виховання У. Тревіса «Хід королеви»

Розглянемо особливості сюжету і образної системи роману, що аналізується.

З самого початку оповіді ми знайомимся з тим фактом, що опинившись у сиротинці через втрату батьків в аварії, головна героїня Бет постійно бореться із залежністю від транквілізаторів, які, як вона вважає, допомагають їй робити успіхи у шаховій грі. Лише наприкінці роману вона змиває свої пігулки в унітаз перед фінальним матчем з Борговим і вперше бачить дошку з фігурами без їхньої «допомоги». Ми також розуміємо, що скоріш за все ця залежність походить від самотності, на яку страждає майже кожна геніальна особистість [46].

Втрата батьків, друзів, програші у турнірах... Все це давало новий виток у спіралі самозабуття, новому сплеску самоності, хоча її старий наставник п. Шайбель, той самий прибиральник з сиротинця, ніколи не залишав її, турбувався про неї і навіть допомагав грошима зі своїх останніх заощаджень.

В романі також домінує тема контролю та його нестачі. Саме шахи дають героїні відчуття контролю життя, хоча і лише розміром із дошку на 64 клітинки, де вона почувається у безпеці, тому що життя на ній передбачуване.

Заробляючи на турнірах, Бет стає незалежною, змінює стиль одягу, але тут преса починає помічати не її талант, а саме жіночу стать, адже у 1960-х рр. у світі панували чоловіки. Але героїня відчуває себе передусім шахисткою, це вона доводить, граючи з пенсіонерами у московському парку, які так само поділяють її любов до гри.

Саме її візит до росії примусив її опанувати себе, кинути пити, триматися у гарній фізичній формі. Адже найвищою метою її життя стала перемога над радянським гросмейстером Борговим. У цьому їй допоміг знову ж її наставник Шайбель та подруга з сиротинця, в той час як навколо Боргова був згуртований увесь радянський світ шахів. Відчуття того, що Бет не лишилася на самоті, що за нею стояли друзі, надало їй сил на перемогу, щою стати чемпіонкою світу. Колись осиротіле одиноке дівчисько зараз почувалася частиною величезної світової спільноти [43].

Таким чином, за допомогою чудово виписаних образів, художніх символів та низки перетворень роман «Хід королеви» знайомить нас із життєвим шляхом дівчинки з сиротинця, яка, подолавши численні життєві перепони за допомогою небайдужих людей і сили волі, піднялася на вищий п'єдестал світової слави.

1.5. Методологія вивчення лексичних та стилістичних особливостей авторського дискурсу У. Тевіса «Хід королеви»

Методи дослідження включають загальнонаукові методи *аналізу та синтезу*; метод *лексичного* аналізу для дослідження прошарків лексики, використаної автором у творі, метод *стилістичного* аналізу, яким допоміг встановити стилістичні засоби, використані у романі, що досліджується, метод *дискурс-аналізу*, за допомогою якого проводився аналіз тексту роману, метод *кількісного аналізу* для встановлення кількісних показників матеріалу, що вивчається.

Так, на першому етапі під час проведення **лексичного аналізу** ми побачили, що серед лексичних засобів виразності серед виділяються синоніми, омоніми, антоніми, стилістично забарвлена лексика, фразеологізми, лексика обмеженого вживання (діалектизми, просторічні слова, жаргонізми, професіоналізми, архаїзми, історизм, неологізми та ін.), які можуть бути характерними для авторського дискурсу.

“Синоніми – слова, близькі за значенням і різні за звучанням; тобто вони відрізняються семантичними відтінками, стилістичним забарвленням або обома цими ознаками” [26, с. 55].

Синоніми об’єднуються у ряди і поділяються на “ідеографічні – слова, які позначають одне й те саме поняття, але відрізняються відтінками, обсягом семантики” (“*to say, to speak, to talk, to tell*”); “стилістичні – тотожні за значенням слова, але різні за експресивно-емоційним забарвленням та сферою вживання” (“*humungous, large*”) та “повні (абсолютні) – слова, які співпадають у всіх відтінках значень та мають однакове експресивно-емоційне забарвлення та сферу вживання”, наприклад: “*noun – substantive*” [1, с. 85-86].

А. Грищенко подав наступне визначення антонімів: “Антоніми – це слова, які належать до однієї й тієї ж частини мови й мають протилежне значення” [11, с. 172].

До антонімів належать слова, які виражають “почуття та настрої людини, стан та дії, простір та час” [2, с. 306].

Мовознавці виділяють

- “власне антоніми (*antonyms proper*) – слова, протилежні за значенням, які піддаються градації” (“*cold – warm – hot*”);
- “контрадикторні антоніми (*contradictory antonyms*) – слова, які є взаємо заперечні”. Вони не мають градації (“*first – last*”);
- “конверсивні антоніми (*conversives*) – слова, що позначають одну й ту ж ситуацію, яка розглядається з різних точок зору” (“*to buy – to sell*”);

- “векторіальні антоніми (vectorial antonyms) – слова, що позначають по-різному дії або ознаки” (“*north – south*”) [2, с. 307].

А.Г. Ніколенко стверджує, що, на відміну від синонімів, антоніми утворюють пари, а не ряди [23].

“Омоніми – це слова, однакові за звучанням та написанням, або, принаймні, в одному з цих аспектів, але різні за своїм значенням” [1, с. 66].

Г. Антрушина виділяє

- “власне омоніми, однакові за звучанням та написанням” (*back – not front; back – return*);
- “омофони, у яких звучання однакове, але різне значення й написання” (*some – sum*);
- та “омографи – слова, які мають однакове написання, але звучання й значення різні” [1, с. 66-67]. Наприклад: (“*record* [ˈrekɔ:d] – *to record* [rɪˈkɔ:d]).

Пароніми широко поширені в різних сферах діяльності. Близькість у звучанні створює труднощі для мовців та їх слухачів. Саме тому важливо розрізняти такі слова.

Розглянемо тепер особливості різних прошарків лексики.

Загальна літературно-книжна лексика сучасної англійської мови характеризується значною кількістю слів латинського та французького походження. Вони забезпечують більш точне вираження думки, таким чином, контрастність загальної літературно-книжної та розмовної лексики часто використовується для досягнення бажаного стилістичного ефекту, наприклад: *innocuous, luminous, nuisance, omnipresent*.

Функціональна літературно-книжкова лексика представлена неоднорідними групами слів, що розрізняються за службовими функціями, які слова несуть в різних стилях мови [10, с. 57]. До них мовознавці відносять *терміни* (*autopsy, cerebral, deoxycibonucleic acid*), *варваризми* (*blinchiki,*

vinegrette, Budweiser, bureau, guillotine, harlequin, kasha), поетизми, архаїчні слова і літературні неологізми.

Найбільш ознаками **літературної розмовної лексики** є її велика емоційна забарвленість в порівнянні із загальною літературно-книжною лексикою і обмеженість її вживання, в основному, діалогічною формою мови. До неї відносять фразеологізми неформального характеру, так звані порожні вислови (*well, really*) і звертання у пестливій та скороченій формі (*dear, my friend, sweetheart*).

Ненормативна лексика включає грубу і нецензурну. Серед ненормативної лексики І.А. Стернін виділяє *знижену* (сленг, жаргонізми, просторіччя, вульгаризми), *лайливу* для словесної образи і *нецензурну* – вкрай несхвальну лексику [34]

Другим етапом стало проведення **стилістичного аналізу**, під час якого нами були проаналізовані різнорівневі стилістичні засоби.

1) Лексичні стилістичні засоби (тропи) – «це слова або вирази, вжиті у переносному значенні для характеристики будь-якого явища за допомогою вторинних смислових значень» [47, с. 313]. У даному дослідженні ми розглянемо декілька основних стилістичних засобів англійської мови:

- **Епітет, який** вважається найпоширенішим стилістичним засобом, так як в більшості випадків він виражається через звичайні прикметники. Мовознавці вирізняють прості, складені, фразові та зворотні епітети [42]
- **Порівняння** – «твердження про часткову ідентичність (спорідненість, подібність, схожість) двох об'єктів, що відносяться до цілком різних класів речей» [10]. У нашій роботі за В.А. Кухаренко [18], ми виділяємо художнє порівняння як лексико-синтаксичний засіб стилістики.
- **Метафора.**

Г. Н. Склярєвська виділяє *мовну* та *художню метафору* (*авторська метафора*). «*Мовна метафора* – самостійна лексична одиниця, досить

вільно вступає в семантичні зв'язки, наприклад: *field of human knowledge* – галузь знань, де слово *field* передається у переносному значенні (а не в прямому – “поле”). *Художня метафора* не має такої лексичної самостійності, вона завжди пов'язана з контекстом, наприклад: *Another heavy sigh*” [31, с. 35].

- **Персоніфікація.** О. В. Соболева відносить персоніфікацію до різновиду метафори, в якій “ознаки істоти переносяться на неістот, тому персоніфікацію ще називають одухотворенням, уособленням. Персоніфікація конкретизує образ, уявно робить його доступним для візуального сприйняття” [32, с. 242], наприклад: *The heat is building*.

- **Метонімія.**

“Метонімія – це слово, значення якого переноситься на найменування іншого предмета, пов'язаного з властивим для даного слова предметом за своєю природою” [19, с. 440]. Наприклад: *grey hair should be respected*, де *grey hair* означає "люди похилого віку".

- **Гіпербола.**

“Гіпербола – навмисне перебільшення для посилення виразності та підкреслення сказаної думки” [50, с. 424]. Гіпербола може бути виражена усіма умовними частинами мови, наприклад: *Mary was scared to death*.

- **Літота** – це подвійне заперечення, яке формує позитивне значення, яке, однак, має менший ступінь інтенсивності, наприклад: *not without his assistance / with his assistance; not unimportant / important* та ін.” [48, с. 115].
- **“Зевгма** – стилістичний прийом використання слова в реченні відразу в декількох значеннях або синтаксична помилка, при якій об'єднання в одній конструкції декількох відрізняються граматично слів призводить до неправильного погодженням з іншим словом” [48, с. 118], наприклад: *She dropped a word and her umbrella*.

- **“Каламбур** (фр. *Calembour*) – гра слів, заснована на навмисній або мимовільній двозначності, породженою омонімією або подібністю звучання і викликає комічний ефект. Якщо розглядати каламбур, як стилістичний зворот, природно, впливає комічний сенс, де слова мають однакову або схожу звукову графіку і при цьому різні смислові значення. Зазвичай автори використовують такий принцип комічного повороту для створення сатиричного висловлювання або глузування” [48, с. 121 – 122], наприклад: *We called him **Tortoise** because he **taught us*** (Alice in Wonderland).

2) Синтаксичні засоби стилістики – є синтаксичними моделями речень, які несуть додаткову логічну або експресивну інформацію, яка сприяє підвищенню ефективності висловлювання персонажів.

Під поняттям *стилістичний синтаксис* І. М. Сташко розуміє “не просто фіксований, традиційний набір синтаксичних засобів, а сукупність продуктивних і часто вживаних експресивно та емоційно насичених синтаксичних побудов, причому ці мовні одиниці забезпечують особливу виразність тексту та виконують певні стилістичні функції у сприйнятті, розумінні й актуалізації змісту та образів у художньому тексті” [33, с. 81].

«Повтор – це повторення якогось члена речення, буквосполучення, розташованих в безпосередній близькості» [21, с. 143].

У залежності від місця розташування повторного елемента, розрізняють наступні повтори:

- Анафора* – повтор знаходиться на початку суміжних речень, наприклад: ***Why** not you? **Why** wasn't it you?*
- Епіфора* – протилежна анафорі, повторення мовних елементів наприкінці суміжних синтаксичних одиниць” [26, с. 237].
- Полісиндетон* – повторення однакових сполучників або інших службових частин мови для логічного й емоційного виділення та підсилення кожної складової частини висловлювання. Полісиндетон слугує засобом створення розміреності, ритмічності” [25]: *He*

*turned out the light, picked up his cases, **and** went down the stairs **and** out of the door into the night.*

- d) *Інверсія* – навмисна зміна звичного порядку членів речення. Л.П. Єфімов та О.А. Ясинецька виокремлюють два основні види інверсії: *граматичну та стилістичну* [13, с.81], наприклад: ***Never had I seen such a beautiful girl! Once upon a midnight dreary...*** (Poe)

3) Фонетичні засоби не є основними в авторському дискурсі, що досліджується, оскільки він є прозовим твором..

Академік В.М. Жирмунський виділив та охарактеризував такі фонетичні засоби: *звуконаслідування* (ономатопея), алітерація, рима, ритм – останні передусім характерні для віршованих творів [14, с. 104], тому нами не розглядаються.

Графон.

Стилістичним засобом поєднання графічного та фонетичного рівня виступає графон – умисне викривлення орфографічної норми слова для відображення індивідуального або діалектного порушення фонетичної норми. У досліджуваному авторському дискурсі очікуємо зустріти графони, які перетворилися в сучасній розмовній англійській на кліше: *gimme (give me), lemme (let me), gonna (going to), gotta (got to)* [14].

4) Графічні стилістичні засоби передають атмосферу комунікативного акту.

В.А. Кухаренко стверджує, що перше місце за частотою вживання та різноманітністю функцій займає *курсив*. Інтенсивність мовлення також передається *капіталізацією* [18, с. 15],

Завершальним етапом нашого дослідження є визначення кількості явищ, що досліджувалися, та проведення їхнього порівняльного аналізу.

Висновки до розділу 1

Авторський дискурс це сполучення ідей для відображення авторського світогляду та інтенцій, що втілюється у складній структурі його мовно-образних елементів і не може існувати окремо від дискурсу читача, який має володіти певним лексичним набором та мисленнєвими здатностями, що визначають зміст знань останнього про дійсність, без яких неможлива успішна комунікація.

Авторський дискурс Уолтера Тевіса – це відображення його картини світу, концептосфери та цінностей, які він проніс через усе своє життя.

Досліджуваний роман «Хід королеви» описує поступовий прогресивний духовний і кар'єрний розвиток головної героїні крізь призму другорядних персонажів-вихователів і конкурентів.

За допомогою чудово виписаних образів, художніх символів та низки перетворень роман «Хід королеви» знайомить нас із життєвим шляхом дівчинки з сиротинця, яка, подолавши численні життєві перепони за допомогою небайдужих людей і сили волі, піднялася на вищий п'єдестал світової слави.

Методологія вивчення особливостей авторського дискурсу У. Тевіса полягає у проведенні лексичного та стилістичного аналізу роману «Хід королеви».

РОЗДІЛ 2

ЛЕКСИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОМАНУ У. ТРЕВІСА «ХІД КОРОЛЕВИ»

2.0. Вступні зауваження

У розділі ми проведемо огляд традиційних лексичних засобів виразності, серед яких виділяються загально-літературна, стилістично забарвлена лексика, лексика обмеженого вживання (діалектизми, просторічні слова, жаргонізми, професіоналізми та ін.), які можуть бути характерними для роману, що досліджується.

2.1. Загальна літературно-книжна лексика

Проаналізувавши текст англomовного роману «Хід королеви» (Queen's Gambit) на наявність лексичних особливостей, ми виявили в ньому низку цікавих лексичних засобів для відображення особливостей мови його головних героїв, подій, що відбуваються, та самого періоду дії роману. Розглянемо їх детальніше.

Ми вважаємо, що контрастність загальної літературно-книжкової та розмовної лексики часто використовується для досягнення бажаного стилістичного ефекту. Так, нами було виявлено, що у романі переважає саме загальна літературно-книжкова лексика (117 різноманітних лексем у 244 слововживаннях), хоча за кількістю слововживань безперечно домінують шахові терміни. Наведемо приклади перших: *abyss* (1), *adjourn(ment)* (13), *annihilate* (1), *chaperone* (1), *dexterity* (2), *erratic* (2), *forfeit* (1), *innocuous* (1), *luminous* (1), *nuisance* (1), *omnipresent* (1), *precocity* (1), *surreptitious* (1), *voracious* (1).

Бачимо також завдяки їхнім особливим суфіксам (-tion, -ance, -age, -ous тощо), що в своїй більшості це запозичення з латинської або французької. Наведемо приклад етимологічного аналізу однієї з таких лексем.

ferocious – “1640s, from Latin *ferocis*, oblique case of *ferox* “fierce, wild-looking,” from *ferus* “wild”) + *-ox* (genitive *-ocis*), a suffix meaning “looking or appearing” [51].

Зі словникової статті видно, що дана лексема походить з латини.

“*It was three in the afternoon, and the sun was **ferocious***” [52].

Розглянемо наступні лексеми:

man(o)euvre – ‘planned movement of troops or warship,’ 1757, from French *manoeuvre* “manipulation, maneuver,” from Old French *manovre* “manual labor” 13c.), from Medieval Latin *manuopera* (source of Spanish *maniobra*, Italian *manovra*), from *manuoperare* “work with the hands,” from Latin *manu operari*, from *manu*, ablative of *manus* “hand” + *operari* “to work, operate” [51].

Ця ж лексема надійшла в англійську через французьку непрямым шляхом, хоча і була в оригіналі запозичена з середньовічної та класичної латини.

“*She shrugged and played pawn to queen’s bishop four, trusting the formal **maneuvers** of the Sicilian to keep her steady until she got into the game*” [52].

Отже, ми бачимо, що літературно-книжна лексика представлена великою кількістю різноманітних лексем.

Звернемо далі нашу увагу на аналіз прошарку функціональної лексики.

2.2. Функціональна літературно-книжна лексика

У процесі аналізу нами також було виявлено, що шахова спрямованість роману зумовлює вживання значної кількості **термінів** (22 термінологічних лексем у 1534 слововживаннях), що відносяться до **гри у шахи**, наприклад: *beat smb* (73), *bishop* (6), *blackboard* (4), ***board*** (309), *checkerboard* (1), *checkers* (3), *checkmate* (6), *chessboard* (41), *fianchetto* (2), *fugue* (1), *gambit* (24), *grandmaster* (30), *horse* (5), ***king*** (220), *knight* (14), *master* (20), ***pawn*** (350), *patzer* (1), ***piece*** (169), ***queen*** (251).

Як бачимо, найчастіше вживаються найпростіші шахові терміни на позначення фігур і самої дошки, що зумовлено, власне, назвою роману – «Хід королеви» (“Queen’s gambit”).

Наведемо приклади речень з роману, що містять ці терміни.

*“She blinked and looked at the dark ceiling overhead and forced herself to see the **chessboard** with its green and white squares. Then she put the **pieces** on their home squares: **rook, knight, bishop, queen, king,** and the row of **pawns** in front of them” [52].*

*“He started an attack with **pawns** but shouldn’t have. There was a commentary on the game by an American **grandmaster**, who thought the **pawn** moves were good, but Beth saw deeper than that” [52].*

З прикладів видно, що роман виявився дуже насиченим шаховими термінами, окремі речення містять цілу низку їх.

Невідемним поряд із цими термінами виявилось вживання і **медичних термінів** (13 у 40 слововживаннях), пов’язаних переважно зі залежністю головної героїні від алкоголю і транквілізаторів: *abdomen (5), abscess (1), addiction (1), agonizing (1), alcoholic (2), autopsy (1), cerebral (2), deoxiribonucleic acid (1), dissect (1), hepatitis (2), hypodermic (1), mononucleosis (1), tranquilizers (21)*, наприклад:

*“Mrs. Wheatley’s dresses still hung in the closets and a half bottle of her **tranquilizers** was still on the nightstand by the unmade bed” [52].*

Відмітимо також вживання **термінів** (6 прикладів у 27 слововживаннях), пов’язаних зі **сферою математики**, адже головна героїня застосовувала математичний аналіз і знання геометрії для побудови партії: *binomial (4), decimated (2), diagonal (17), hypotenuse (1), oblong (2), theorem (1)*, наприклад:

*“This week,” Mrs. MacArthur said, “we will begin to study the **binomial theorem**. Does anyone know what a **binomial** is?” [52].*

*“It was time to fight back. If she moved the knight on the left... No. If she opened the long **diagonal** for her white bishop... That was it . She pushed the pawn up, and the bishop’s power was tripled” [52].*

Таким чином, спеціальні терміни є характерними для досліджуваного роману.

Підкреслюємо також використання низки **варваризмів** (20 прикладів у 24 слововживаннях): *barette* (фр.) – hairslide, *bizarre* (іт.) – weird, *blinchiki* (рос.) – pancakes, *vinegrette* (фр.) – condiment, *Budweiser* (нім.) – type of beer, *bureau* (фр.) – desk, *guillotine* (фр.) – machine for beheading, *harlequin* (фр.) – clown, *kasha* (рос.) – mash, *kibitzer* (іврит) – spectator, *nazi* (нім.) – the soldiers of Austria-Hungary, *Parisienne* (фр.) – Parisian, *rebozo* (ісп.) – a long woven scarf, *torero* (ісп.) – professional bull-fighter, *ulitsa* (рос.) – street, *vodka* (рос.) – corn spirits, *wunderkind* (нім.) – child prodigy, які, як відомо, мають відповідні синоніми, подані поряд. Наприклад:

*“She had **kasha** and eggs for breakfast and sat down behind the board again” [52].*

*“The article called her a “**Wunderkind**” [52].*

Інші підвиди функціональної літературно-книжкової лексики не були нами помічені у досліджуваному романі, і хоча загальна кількість лексем цієї групи є не досить чисельною і становить усього 61 одиницю, з точки зору частотності вживання вони значно випереджають загальну літературно-книжкову (1625 проти 224 слововживань відповідно) переважно за рахунок часто вживаних назв шахових фігур.

2.3. Загальнолітературна розмовна лексика

Оскільки сюжет роману будується на переживанні сильних подій та емоцій, спостерігаємо широке вживання у ньому лексем для **емоційного підсилення значення** (84 одиниці у 617 слововживаннях), наприклад: *abuse* (1), *absurd* (1), *agonizingly* (1), *amaze* (5), *anger* (10), *angry* (15), *annoyed* (13), *anxious* (2), *arrogant* (3), *authoritative* (1), *awesome* (1), *awful* (3), *awkward* (11),

bad (21), beautiful (35), bizarre (1), brilliant (5), bored (10), calm (13), cautious (2), confused (1), crazy (7), creepy (2), decisive (4), delicately (2), delighted (2), disastrous (1), doggedly (3), ecstatic (1), embarrassed (19), enthusiastically (2), exasperated (1), excited (1), exulted (4), ferociously (1), fervently (3), frightened (30), frowned (12), frustration (3), grimly (8), handsome (7), happy (5), hate (7), hesitate (30), hopeless (6), horror (2), hostile (2), humiliation (11), impassive (8), impeccably (6), imperturbable (2), impossible (6), imcomunicable (1), incredulous (3), infuriating (6), interest (21), intolerable (1), jealous (2), maddening (3), meaningless (4), merciless (3), numb (4), overwhelmed (2), panic (4), paranoia (1), pleasant (24), quarrel (3), sacrifice (24), shout (24), stupid (2), tense (8), terribly (13), terrified (11), threat (46), tired (17), underrated (1), unimaginative (1), uninteresting (1), unsympathetic (1), untrustworthy (1), viciously (1), violent (1), vulnerability (1), weak (23), wicked (1).

Як бачимо з наведеного списку, переважна більшість одиниць для підсилення значення виражає негативні почуття та емоції, часто вони сформовані за допомогою негативних префіксів (*im-, in-, un-*) та суфіксів (*-less*). Лише такі одиниці (11 з 84) як *awesome (1), beautiful (35), brilliant (5), delicately (2), delighted (2), enthusiastically (2), exasperated (1), excited (1), handsome (7), happy (5), interest (21), pleasant (24)* вживаються для позначення позитивних понять.

Науживанішими одиницями для емоційного підсилення позитивного значення виявилися *beautiful (35), pleasant (24)* та *interest (21)*, а негативного – *frightened (30), shout (24), weak (23), bad (21), embarrassed (19), angry (15), annoyed (13), anger (10)*.

Наведемо приклад їхнього використання:

“As they filed out the door into a carpeted hallway, Luchenko stopped for a moment and turned to her. “I’m **delighted** you are here,” he said” [52].

“The dinner was a bore, but more than that, it was **infuriating**” [52].

“She was **ferociously** hungry. She sat on the edge of the bed a minute, blinking. She got up and pushed open the kitchen door” [52].

Отже, роман багатий на слова на позначення почуттів та емоцій, переважно негативних, що зумовлено напруженим сюжетом твору.

2.4. Нелітературна розмовна лексика

Цей тип лексики характерний переважно для персонажів з дитбудинку, особливо подруги Бет -- Джолін.

Розглянемо спочатку **знижену ненормативну лексику**.

Просторіччя представлені 13 одиницями у 36 слововживаннях: *boobs* (1) – breast, *diddling* (1) – fraud, *drab* (3) – boring, *dummy* (1) – dork, simpleton, *foul* (2) – dirty, *gruff* (3) – unfriendly, *holler* (2) – shout, *honey* (16) – dear, *jag* (2) – repeat, *nigger* (2) – Afro-American, *prig* (1) – better than others, *prissy* (1) – correct, *zap* (1) – kill.

Розглянемо у наступних прикладах вживання просторіч:

*“You should’ve saw yourself,” Jolene said. “Up on that stool. Just floating around up there and Deardorff **hollering** at you“ [52].*

*“She fell silent again. “What they want is an imported **nigger** to stay even with the times” [52].*

До **лайливої лексики** відноситься невелика кількість (8) лексем: *ass* (10), *asshole* (3), *bastard* (3), *bitch* (8), *damn* (13), *dick* (1), *goddamn* (3), *shit* (12): наприклад:

*“What they want is a clean black woman with a nice **ass** and a good vocabulary. When I did the interview I dropped a lot of words like ‘reprehensible’ and ‘dichotomy,’ and they picked right up” [52].*

*“Jolene shook her head. “Beats the **shit** out of me” [52].*

Нецензурна лексика також не є характерною для мови героїв роману, що досліджується (4 одиниці): *cocksucker* (4), *cunt* (2), *fucking* (12), *motherfucker* (1), наприклад:

*“I was scared of all of ’em,” Jolene said. “**Motherfuckers**” [52].*

Отже бачимо, що ненормативна лексика обмежено представлена у мові персонажів аналізованого роману.

2.5. Порівняльний аналіз використання різних шарів лексики у романі У. Тевіса «Хід королеви»

Дослідивши усі наявні шари лексики в авторському дискурсі У. Тевіса на матеріалі роману «Хід королеви», можемо провести порівняльний аналіз її використання, узагальнивши отримані дані щодо лексичних особливостей у романі «Хід королеви» за допомогою наступної таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Кількісні показники лексичних особливостей у романі У. Тевіса «Хід королеви»

Вид лексики	Підвиди лексики	Кількість лексем	Слововживань
Загальна літературно-книжна	книжна	117	224
Функціональна літературно-книжна	шахові терміни	22	1534
	медичні терміни	13	40
	сфера математики	6	27
	варваризми	20	24
		61	1625
Загально-літературна розмовна	емоційні підсилювачі значення	84	617
Нелітературна розмовна	просторіччя	12	36
	лайлива	8	53
	нецензурна	4	19
		24	108

З таблиці 2.1 видно, що найбільше вжито функціональної літературно-книжної лексики (1625 слововживань 61 одиниці), серед якої за вживанням переважають шахові терміни (1534 слововживання). На другому місці загальна літературно-розмовна лексика (617 слововживань 84 одиниць). Третє місце посідає загальна літературно-книжна лексика у кількості 224 слововживання 117 одиниць.

Зобразимо це співвідношення у додатку Б.

Таким чином, як видно з додатку Б, функціональна літературно-книжна лексика становить левову частку у кількості 63%, чверть належить загальній літературно-розмовній лексиці (24%), і менше десятої частини становить загальна літературно-книжна (9%). Нелітературна розмовна лексика не є мало характерною для роману, що досліджується.

2.6. Синоніми, антоніми, омоніми і пароніми у романі У. Тевіса «Хід королеви»

Додатково дослідимо такі лексичні особливості як використання синонімів, антонімів та омонімів у дискурсі, що вивчається.

Розпочнемо наш аналіз із розгляду **синонімів**.

Як ми зазначали у розділі 1, синоніми поділяються на *ідеографічні* (із відтінками значень), *стилістичні* (належать до різних стилів мовлення) та *повні*. Нами було виписано 92 синонімічні ряди.

Найбільше нам трапилося *стилістичних*, що належать до різних стилів мовлення (39 прикладів): *answer* (нейтр.) – *respond* (літ.), *child* (нейтр.) – *kid* (розмовне), *talk* (нейтр.) – *conversation* (літ.), *enough* (нейтр.) – *sufficient* (літ.), *unusual* (нейтр.) – *extraordinary* – *unique*, *pause* (нейтр.) – *adjourn* (літ.), *etc.*

Наступним частотним видом синонімів стали *ідеографічні*, що передають відтінки значення (29 випадків): *afraid* – *frightened* – *terrified* (збільшення ступеню наляканості), *killer* (загальне поняття) – *murderer*

(навмисний вбивця), *bottle – flask, Jesus* (християнська релігія) – *god* (загальне поняття), *laugh* (загальне поняття) – *giggle* (дурнувато сміятися, хіхикати), *etc.*

Повних синонімів виявилось 24 пари: *easy – simple, different – various, female – woman, precise – exact, strong – firm, etc.*

Зобразимо це співвідношення на рисунку 2.1 нижче.

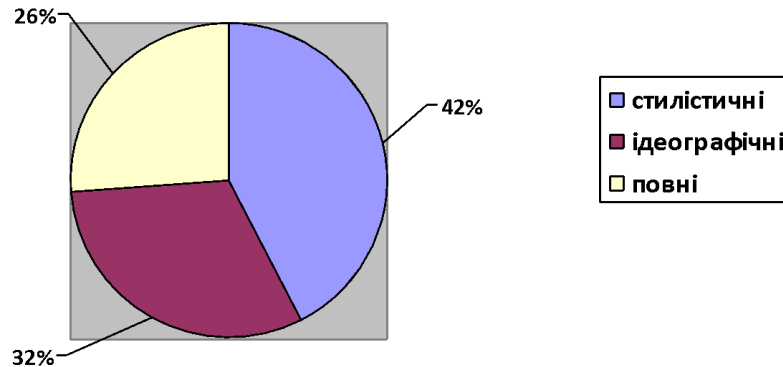

Рис.2.1. Кількісні показники вживання синонімів в романі У. Тевіса «Хід королеви»

Отже, найбільше автором використано стилістичних синонімів, трохи менше половини з усіх (42 %). Третину синонімів (32%) склали ідеографічні, і чверть (26%) – повні синоніми..

Повний список синонімів наведено в додатку Б.2.

Також ми виписали і проаналізували 83 пари **антонімів**, серед яких найбільше виявилось **власне** антонімів (38 пар), наприклад: *big – small, different – similar, impossible – possible, strong – weak, etc.*

На другому місці **конверсивні** антоніми (одна ситуація з різних точок зору) (18 пар): *ask – answer, loser – winner, memorise – forget, pay – buy, send – receive (get), take – give, teach – learn, etc.*

Однаковою кількістю прикладів представлені **контрадикторні (взаємозаперечні), векторні та комплементарні** антоніми (по 7 прикладів):

- контрадикторні: *dead – alive, death – life, last – first, late – early, etc.*

- векторні: *east – west, before – after, past – present, this – that, up – down, upstairs – downstairs*;
- комплементарні: *daughter – son, female – male, girl – boy, her – his, man – woman, queen – king, steward – stewardess*.

Також виявлено 6 пар **контрарних** антонімів: *white – black, old – young*.

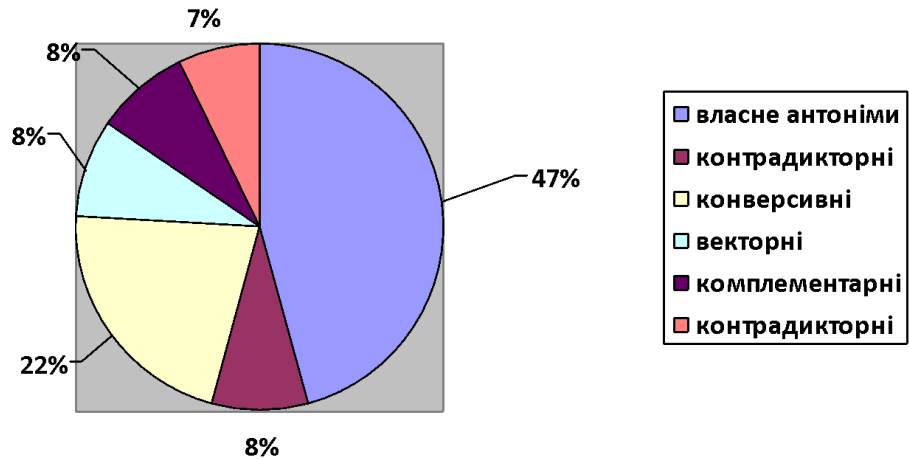

Рис.2.2. Кількісні показники вживання антонімів в романі У. Тевіса «Хід королеви»

Таким чином, найчастотнішими в романі «Хід королеви» є власне антоніми, які становлять трохи менше половини усіх антонімічних пар (47%), майже п'яту частину (22%) складають конверсивні антоніми, решту видів представлено у майже однаковій кількості (8 – 7%).

Повний список антонімів у романі «Хід королеви» наведено в додатку Б.3.

Омонімія також виявилася досить поширеним явищем в дискурсі У. Тевіса.

Перше місце за кількістю вживань належить **омофонам**, що мають однакове звучання і різне написання – 53 випадки, наприклад: *cereal – serial, cell – sell, away – a way, wear – where, tail – tale, vain – vein, etc.*

Власне омоніми зустрічаються 35 разів та посідають друге місце: *study (n.) – study (v.), tie (n.) – tie (v.), second (1/60 minute) – second (2nd), can (metal container) – can (modal verb), etc.*

Омографи з однаковим написанням, але різною вимовою вживаються найменше, а саме наявно 6 прикладів: *bow [ou] – bow [au]*, *use [s](n.) – use [z] (v.)*, *read [i:] (inf.) – read [e] (Past Participle)*, *tear [ie](n.) – tear [ee] (v.)*.

Отримані дані можна зобразити графічно за допомогою рис.2.3.

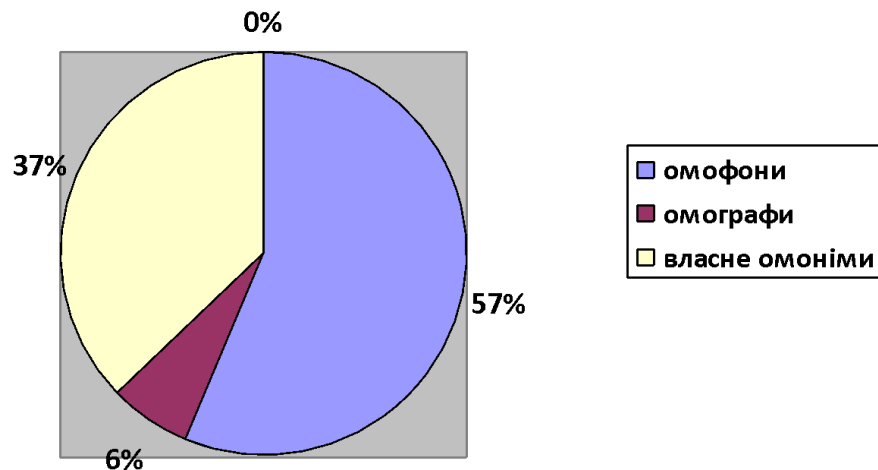

Рис.2.3. Кількісні показники вживання омонімів в романі У. Тевіса «Хід королеви»

Як ми бачимо з рисунку, більше половини омонімів (57%) у дискурсі У. Тевіса виявилися омофонами, трохи більше третини (37%) – власне омонімами, і незначний процент (6%) є омографами.

Повний список омонімів у романі «Хід королеви» наведено в додатку Б.4.

Пароніми також представлені у дискурсі У.Тевіса, що досліджується. Інколи близькість у їхньому звучанні може створювати труднощі для читачів. В романі «Хід королеви» наявна невелика кількість паронімів – всього 29 пар слів:

Наприклад:

intent – intend

raise – rise

lay – lie

rice – rise

lose – loose

stationary – stationery

price – prize

sweat – sweat

principal – principle

terrible – terrific

Уважаємо, що така незначна кількість паронімів не створює великих проблем для розуміння змісту роману, адже всі слова є загальновідомими.

Повний список паронімів у романі «Хід королеви» наведено в додатку Б.5.

Порівняємо тепер загальну кількість описаних явищ у дискурсі У. Тевіса.

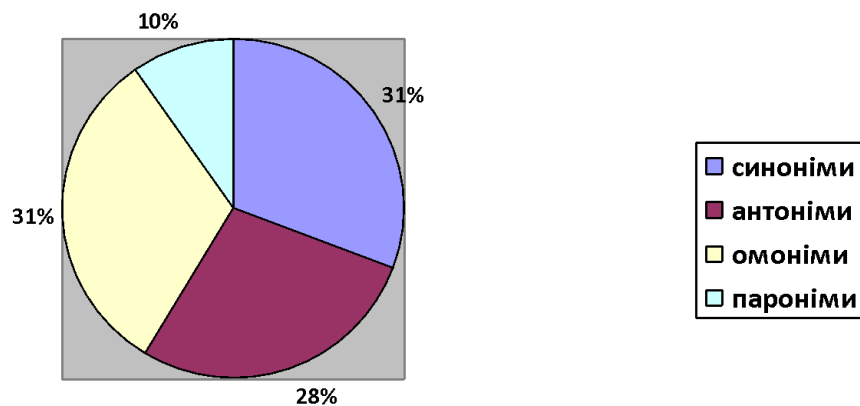

Рис.2.4. Кількісні показники вживання синонімів, антонімів, омонімів і паронімів у романі У. Тевіса «Хід королеви»

Як бачимо з діаграми, синонімів і омонімів вжито однаково по 31%, трохи менше третини використано автором антонімів (28%), в той час, як пароніми складають лише 10 частину (10%) явищ, що описуються.

Отже, синонімія, антонімія, омонімія та паронімія є невід’ємними частинами авторського дискурсу У. Тевіса. З-поміж синонімів домінують *стилістичні* (42%), *власне* антоніми також демонструють найбільші показники (47%). Серед омонімів найчастіше можна зустріти *омофони* (слова, які читаються однаково, але пишуться по-різному) – 57%. Найменше прикладів мають пароніми – всього 10%.

Висновки до розділу 2

Досліджуючи типи лексики, вжитої У. Тевісом, ми виявили, що загальна літературно-книжна є широко представленою у романі, ми також побачили завдяки їхнім особливим суфіксам (*-tion, -ance, -age, -ous* тощо), що в своїй більшості це запозичення з латинської або французької.

Спеціальні терміни також є характерними для авторського дискурсу У. Тевіса, логічно, що домінують шахові терміни (1534 слововживання), також використано медичні і математичні терміни. Варваризми, у свою чергу, як частина функціональної літературно-книжної лексики, є мало представленими (20 одиниць).

Переважає більшість одиниць для підсилення значення виражає негативні почуття та емоції, часто вони сформовані за допомогою негативних префіксів (*im-, in-, un-*) та суфіксів (*-less*). Лише 11 одиниць з 84 вживаються для позначення позитивних понять. Науживанішими одиницями для емоційного підсилення позитивного значення виявилися *beautiful* (35), *pleasant* (24) та *interest* (21), а негативного – *frightened* (30), *shout* (24), *weak* (23), *bad* (21), *embarrassed* (19), *angry* (15), *annoyed* (13), *anger* (10).

Нелітературна розмовна лексика характерна переважно для персонажів з дитбудинку, особливо подруги Бет -- Джолін.

Узагальнивши отримані показники, ми побачили, що функціональна літературно-книжна лексика становить ліву частку у кількості 63%, чверть належить загальній літературно-розмовній лексиці (24%), і менше десятої частини становить загальна літературно-книжна (9%). Нелітературна розмовна лексика не є характерною для роману, що досліджується.

Ми також розглянули вживання У. Тевісом синонімів, антонімів, омонімів і паронімів.

Отже, найбільше автором використано стилістичних синонімів, трохи менше половини з усіх (42 %). Третину синонімів (32%) склали ідеографічні, і чверть (26%) – повні синоніми.

Найчастотнішими в романі «Хід королеви» є власне антоніми, які становлять трохи менше половини усіх антонімічних пар (47%), майже п'яту частину (22%) складають конверсивні антоніми, решту видів (контрадикторні, векторні, комплементарні та контрарні) представлено у майже однаковій кількості (8 – 7%).

Більше половини омонімів (57%) у дискурсі У. Тевіса виявилися омофонами, трохи більше третини (37%) – власне омонімами, і незначний процент (6%) є омографами.

У романі «Хід королеви» наявні лише 29 пар паронімів, і ми вважаємо, що така незначна кількість не створюватиме великих проблем для розуміння змісту роману, адже всі слова є загальновідомими.

В результаті порівняльного аналізу ми виявили, що, синонімів і омонімів вжито однаково по 31%, трохи менше третини використано автором антонімів (28%), в той час, як пароніми складають лише 10 частину (10%) явищ, що описуються.

Отже, синонімія, антонімія, омонімія та паронімія є невід'ємними частинами авторського дискурсу У. Тевіса.

РОЗДІЛ 3

СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОМАНУ У. ТРЕВІСА «ХІД КОРОЛЕВИ»

3.0. Вступні зауваження

Розділ присвячено аналізу використання У.Тревисом різноманітних стилістичних засобів: лексичних, синтаксичних, фонетичних і графічних, а також їхнього співвідношення. У процесі стилістичного аналізу ми послуговувалися класифікацією української мовознавиці, д.ф.н, проф. В.А. Кухаренко.

3.1. Лексичні стилістичні засоби

Вважаємо, що кожен художній твір містить велику кількість стилістичних засобів, передусім лексичних. Перевіримо це за допомогою стилістичного аналізу.

Так, для опису зовнішності, стану героїв та їхніх почуттів автор використовують низку епітетів (124), як простих, що домінують, так і складених, наприклад:

- **прості епітети** (113): *mysterious game, harmonious background, delicious feeling, astounding child, phenomenal chess player,*

[52].

- **складені епітети** (11): *warm-hearted help, male-dominated world, deep chemical happiness* [52].

*«I would like to express my thanks to Joe Ancrile, Fairfield Hoban and Stuart Morden, all **excellent players**, who helped me with books, magazines and tournament rules. And I was fortunate to have the **warmhearted** and **diligent help** of National Master Bruce Pandolfini in proofreading the text and helping me rid it of errors concerning the game he plays so enviably well»* [52].

Звичайно, роман У.Тевіса «Хід королеви» не обходиться без використання **метафор** (102). У матеріалі, що досліджується, ми виявили як мовні (фіксовані), так і художні (контекстуальні). Наведемо приклади:

- **мовні метафори** (22): *not taking her eyes from it, enlargement of the spirit, catching her breath*, наприклад: «*You can't have scoundrels taking the responsibility for a growing child*» [52].
- **художні метафори**: *leave the tension on the board, lines of force: bishops and diagonals; elegance of combination attack, sacrifice of the restrained balance*, (80): «*Her stomach was in a knot*» [52].

Нами також було виявлено різновид метафори – **персоніфікацію** (91): *the fear reduced itself perceptibly, her mind danced in awe, her knees felt funny, the pill helped her dozer away, etc.*

«*After what seemed a long time, the pills stopped moving*» [52].

Явище **метонімії** проілюстроване вже меншою кількістю прикладів (29):

- «*She was wearing the same blue cardigan, but this time she had a faded gray dress under it, and her **nylons** were rolled down to her ankles*» [52] – перенесення назви матеріалу на назву панчош;
- «*The girls in Apple Pi were eighth and ninth graders; most of them wore bright cashmere sweaters and fashionably scuffed saddle **oxfords** with argyle socks*» [52] – перенесення назви університету на назву взуття);
- «*Three packs of Chesterfields*» [52] – перенесення назви міста на бренд цигарок).

Явище **гіперболи** (19) є ще менш вживаним, наприклад: «*Beth pushed open the door and found herself in a big room full of more books than she had ever seen in her life*» [52].

Нам також вдалося натрапити на таку рідкісну стилістичну фігуру як **зевгма** (1) : «*It would be wonderful to have Jolene there, but then she wouldn't have the room to herself, wouldn't be able to lie alone in this huge bed, stretched*

*out in the middle of it, **having the cool sheets and now the silence to herself***» [52].
– Підмет узгоджується з 2-ма неоднорідними додатками – *sheets* та *silence*, порушуючи семантичне узгодження речення.

Прислів'я трапилося нам під час аналізу лише раз: Sometimes her father had said, “*In for a dime, in for a dollar*” [52] (була небула).

Останнім лексичним стилістичним засобом, який нам вдалося встановити у процесі стилістичного аналізу, став **каламбур** (2), наприклад:

“*Have any of you young **ladies** seen this young **lady** in the **ladies**’?*” [52]

“*And how many of you **ladies** were in the **ladies**’ before class?*” [52], побудований на однаковому звучанні звертання до дівчат (*ladies*) і жіночого туалета (*ladies*’).

Таким чином, досліджуваний авторський дискурс характеризується великою кількістю різноманітних лексичних стилістичних засобів. Проаналізуємо наступний рівень – лексико-синтаксичний.

3.2. Лексико-синтаксичні стилістичні засоби

Серед лексико-синтаксичних стилістичних засобів ми виявили передусім художнє порівняння і мало чисельні приклади літоти і градації.

Як ми щойно зазначили, роман дуже багатий на **художні порівняння** (127 прикладів):

- *a thick orange sauce, **like** bottled French dressing;*
- ***as though** holding a dead mouse;*
- *spread through her body **like** the waves of a warm sea;*
- *looked **like** a slashed lemon;*
- *pain **like** fire;*
- ***as wonderful as** anything she had ever felt in her life;*
- *your skin is **like** a sandpaper;*
- *seats **like** the squares;*
- *her mind was **as lucid as** a perfect, stunning diamond;*
- *leapt **like** solid pieces on real squares* [52].

Бачимо, що в більшості порівняння утворюються за допомогою показника порівняльних конструкцій *like*.

«*There was a thick, heavy sensation at the back of her throat as she did this, and her arms were numb, like the arms of a dead person*» [52].

«*She listened to Miss Lonsdale talk on in her deadly serious way about how we all had to be careful, that communism was like a disease and could infect you*» [52].

Градацію автором вжито в рази менше (18), наприклад:

«*Gym was bad, and volleyball was the worst*» [52].

«*The sauce was sweet and terrible, but the fish beneath it was worse*» [52].

Наведемо також приклади найменш вживаної літоти (3):

«*It was difficult to sleep without the pills, but not impossible*» [52].

“*Your folks,*” Jolene said in a voice that was *not unsympathetic*, “*they dead?*” [52].

Із наведених прикладів бачимо, що найуживанішим лексико-синтаксичним засобом в авторському дискурсі У. Тевіса стало художнє порівняння.

3.3. Синтаксичні стилістичні засоби

Автор використав також різноманітні синтаксичні стилістичні засоби: різні види повторів, полісиндетон та інверсію. Розглянемо їх детальніше.

Розпочнемо аналіз з опису повторів: анафори, епіфори, анадиплосису та звичайного повтору і наведемо декілька прикладів цих явищ:

- **анафора** – повтор на початку речення або звороту для створення тла лексичній одиниці, що не повторюється, і виходить на передній план завдяки своїй новизні (21):

“*No matter how softly the orderly spoke to the night attendant, no matter how pleasantly, Beth immediately found herself tense and fully awake*” [52].

“*Beth loved New York. She liked riding on the bus, and she liked taking the IRT subway with its grit and rattle. She liked window shopping when she had a*

chance, and she enjoyed hearing people on the street talking Yiddish or Spanish” [52].

“*They didn’t print half the things I told them. They didn’t tell about Mr. Shaibel. They didn’t say anything about how I play the Sicilian*” [52].

- **епіфора** – повтор в кінці речень або зворотів для підсилення одиниць, що повторюються (9):

“*Your nose is **ugly** and your face is **ugly** and your skin is like sandpaper*” [52].

“*She was almost nine years old, and **she didn’t need Jolene**. It didn’t matter how she felt about it. **She didn’t need Jolene***” [52].

“*...while Beth’s mind danced in awe to the geometrical rococo of chess, rapt, enraptured, drowning in the grand permutations as they opened to **her soul, and her soul** opened to them*” [52].

- **анадиплосис** – повтор на стику речень або їх частин для підкреслення семантики повторювальних одиниць (20):

“*It was **quick**, but not **quick** enough to keep her from being fifteen minutes late for Geography. She said she’d been in the bathroom*” [52].

- **звичайний повтор** для наголошення і логічного, й емотивного значення одиниці, що повторюється (46):

“*She **did not like** this woman and **did not like** her questions*” [52].

“*But what if that boy were a **girl**—a young, unsmiling **girl** with **brown** eyes, **brown** hair and a darkblue dress?*” [52].

Повторювальне використання сполучників для надання підсиленого ритму називається **полісиндетон** і доволі широко використовується автором (39), наприклад:

*But she would hear the girls in the other beds cough **or** turn or mutter, **or** a night orderly would walk down the corridor **and** the shadow would cross her bed **and** she would see it, even with her eyes closed* [52].

*Something in her life was solved: she knew about the chess pieces **and** how they moved **and** captured, **and** she knew how to make herself feel good in the*

stomach and in the tense joints of her arms and legs, with the pills the orphanage gave her [52].

“There was no way he could confuse her with his knights, or keep a piece posted on a dangerous square, or embarrass her by pinning an important piece” [52].

“She wanted to talk about learning chess and about the tournaments she had won and about people like Morphy and Capablanca” [52].

Останнім синтаксичним стилістичним засобом, виокремленим нами у процесі аналізу, стала **інверсія** (7), наприклад:

“In the red armchair sat Mr. Ganz, wearing a brown suit” [52]. згідно прямого порядку слів речення мало б звучати наступним чином: *Mr. Ganz sat in the red armchair, wearing a brown suit.*

He nodded. “You will be here next Sunday?” [52]. Використання інверсії у питанні (тобто прямого порядку слів) має на увазі, що мовець упевнений у стверджувальній відповіді на нього.

Далі слідує низка схожих інверсій зі сполучником **nor**:

“It did not occur to her that she would be pledged to a club, nor did it to anyone else” [52].

“That night he did not come to her bed, nor did he the next” [52].

Отже, проаналізувавши синтаксичні стилістичні засоби у дискурсі У. Тевіса, можемо стверджувати, що найчастотнішим з них виявився звичайний повтор (46) і полісиндетон (39). Майже однаково використано анафоричний повтор та анадиплосис (21 і 20 прикладів відповідно). Інверсія та епіфора є маловживаними (7 і 9 прикладів відповідно).

3.4. Фонетичні стилістичні засоби

Ще одним видом стилістичних засобів, розглянутих нами, стали фонетичні.

Так, на початку роману, у передмові, розміщено вірш Уільяма Батлера Їтса *For Eleanora*, який містить декілька фонетичних стилістичних засобів:

That the topless towers be burnt – алітерація – попарне повторення перших приголосних звуків

And men recall that face,

Move gently if move you must

In this lonely place.

She thinks, part woman, three parts a child,

That nobody looks; her feet

Practice a tinker shuffle – ономапопея (імітація звуків кроків, що шаркають)

Picked up on a street.

Like a longlegged fly upon the stream

Her mind moves upon silence. – алітерація

–W. B. YEATS, “Longlegged Fly”

Але вважаємо, що виявлені фонетичні засоби притаманні особливостям авторського стилю поета, а не письменника, твір якого ми аналізуємо, тому ми не будемо їх враховувати у подальших підрахунках.

Серед фонетичних стилістичних засобів власне у романі «Хід королеви» ми виділили лише один – **графон** (36), а саме такі приклади, що перетворилися в сучасній розмовній англійській на **кліше**: *lemme (let me)*, *gonna (going to)*:

“Lemme show you something,” Jolene said [52].

“I ain’t gonna hurt nothing.” [52].

Таким чином, фонетичні стилістичні засоби в авторському дискурсі У. Тевіса є мало чисельними і представлені єдиним графоном.

3.5. Графічні стилістичні засоби

Серед графічних стилістичних засобів виділяємо курсив і капіталізацію (вживання усіх великих літер). Приклади першого засобу безперечно домінують і представлені 118 прикладами.

Вони вживаються автором як для виділення назв книжок і журналів із шахів (*Herald-Leader, Modern Chess Openings, Chess Review, Ladies' Home Journal, Life, The Middle Game in Chess*, тощо), так і акцентуації окремих слів у реченні для підкреслення їхньої емотивності та зміни інтонації, наприклад:

“What do you *want* , child?” he said [52].

“*Cracker!*” Jolene hissed as they left History [52].

“*Nigger* ,” Beth hissed back [52].

“But, Beth,” Mrs. Wheatley said, “it makes you a *celebrity* !” [52].

Капіталізація (28 прикладів) використовується У. Тевісом для передачі надписів на дверях:

“At the door with the frosted glass panel and the words HELEN DEARDORFF–SUPERINTENDENT he stopped” [52].

Також таким чином позначені заголовки газетних і журнальних статей про головну героїню:

“Near the top was the face of Nikita Khrushchev and at the bottom, one column wide, was her face, scowling beneath a headline: LOCAL PRODIGY TAKES CHESS TOURNEY. Under this, in smaller letters, boldface: TWELVEYEAROLD ASTONISHES EXPERTS” [52].

“Across the top of the page a headline read: A GIRL MOZART STARTLES THE WORLD OF CHESS” [52].

Але найчастіше на табло чи у списках гравців під час шахматних турнірів:

“The lettering on top, done with a Magic Marker, read UNDEFEATED. There were four names on the list. At the bottom was HARMON: she held her breath for a moment when she saw it. And at the top of the list was the name BELTIK” [52].

“...she went now to the front desk and put the sheet into the basket with the sign reading WINNERS” [52].

“The pairings were a few feet to the right. At the top of the list was BORGVRAND, and below that HARMON–SOLOMON” [52].

Отже, для авторського дискурсу У. Тевіса безумовно характерним є вживання курсиву, досить частотним виявилось і явище капіталізації.

3.6. Порівняльне вивчення стилістичних засобів у романі У. Тевіса «Хід королеви»

Здійснивши стилістичний аналіз роману У. Тевіса «Хід королеви», можемо провести кількісне порівняння усіх стилістичних засобів, ужитих у ньому. Для цього згрупуємо отримані дані у таблицю 3.2.

Таблиця 3.2.

Кількісні показники стилістичних особливостей роману У. Тевіса «Хід королеви»

Вид стилістичних засобів	Підвид стилістичних засобів	Кількість лексем	Відсотки
лексичні стилістичні засоби	епітет	124	15%
	метафора	102	12%
	персоніфікація	91	11%
	метонімія	29	3,5%
	гіпербола	18	2,2%
	зевгма	1	0,1%
	каламбур	1	0,1%
		366	44,3%
лексико-синтаксичні стилістичні засоби	порівняння	127	15%
	літота	3	0,4%
	градація	18	2,2%
		148	17,6%
синтаксичні стилістичні засоби	анафоричний повтор	21	2,5%
	епіфоричний повтор	9	1%
	полісиндетон	39	4,7%
	анадиплосис	20	2,4%
	інверсія	7	0,8%
	звичайний повтор	46	5,6%

		142	17,2%
фонетичні стилістичні засоби	графон	36	4,4%
		36	4,4%
Графічні стилістичні засоби	курсив капіталізація	107 28	12,9% 3,4%
		135	16,3%
Всього		827	100%

З таблиці 3.2 бачимо, що найчастотнішими стилістичними засобами виявилися лексичні, які в сумі складають 44,3%, найуживанішими серед яких є епітет і метафора (15% і 12%). Далі слідують лексико-синтаксичні стилістичні засоби (17,6%), де домінує художнє порівняння і складає 15% усіх виявлених стилістичних засобів. Синтаксичні стилістичні засоби репрезентують майже однакову кількість з попередніми аналізованими засобами (17,2%), серед яких найбільше вжито звичайний повтор (5,6%) і полісиндетон (4,7%). Трохи менше використано графічні стилістичні засоби (16,3%), 12,9% з яких представлено засобом курсиву. Найменш представленими виявилися фонетичні стилістичні засоби, оскільки вони становлять лише 4,4%.

Отже, порівнявши вживання різноманітних стилістичних засобів у дискурсі У. Тевіса, можемо стверджувати, що найхарактернішими виявилися лексичні із переважанням вживання епітету і метафори, частки лексико-синтаксичних, синтаксичних і графічних розподілено приблизно порівну (17,6%, 17,2% і 16,3%). Фонетичні стилістичні засоби є мало характерними (4,4%).

Висновки до розділу 3

Провівши аналіз стилістичних особливостей авторського дискурсу У. Тевіса «Хід королеви», ми виявили лексичні, лексико-синтаксичні, синтаксичні та фонетичні засоби.

Серед *лексичних* засобів для опису зовнішності, стану героїв та їхніх почуттів автор використовує низку епітетів (124). Ми також виявили як мовні (фіксовані) (22) , так і художні (контекстуальні) (80) метафори і 91 приклад персоніфікації. Метонімія, зевгма, гіпербола і каламбур використані у незначній кількості.

Серед *лексико-синтаксичних* засобів особливо виділяємо художні порівняння (127 прикладів). Літота і градація виявилися маловживаними.

Автор роману також використав багато *синтаксичних стилістичних засобів*, таких як різні види повторів, подлісиндетон та інверсію. Засіб повтору виявився дуже характерним для нього, нам вдалося відшукати значну кількість його прикладів: звичайний повтор (46), анафора (21), епіфора (9), анадиплосис (20). Також частотним є використання автором полісиндетону (39). Інверсію вжито мало (7).

Ще одним видом стилістичних засобів, розглянутих нами, стали *фонетичні*. Серед них ми виділили лише один підвид (36 прикладів) – графон.

Також доволі частотними є графічні стилістичні засоби, серед яких особливо виділяється використання курсиву для позначення назв книжок і журналів із шахів. а також інтонаційного виділення окремих слів у реченнях (107), капіталізацію вжито набагато рідше 28 (переважно для позначення надписів на дверях, стінах, заголовків газет).

Отже, найчастотнішими стилістичними засобами виявилися лексичні, які в сумі складають 44,3%, найуживанішими серед яких є епітет і метафора (15% і 12%). Далі слідують лексико-синтаксичні стилістичні засоби (17,6%), де домінує художнє порівняння і складає 15% усіх виявлених стилістичних засобів. Синтаксичні стилістичні засоби репрезентують майже однакову кількість з попередніми аналізованими засобами (17,2%), серед яких найбільше вжито звичайний повтор (5,6%) і полісиндетон (4,7%). Трохи менше використано графічні стилістичні засоби (16,3%), 12,9% з яких

представлено засобом курсиву. Найменш представленими виявилися фонетичні стилістичні засоби, оскільки вони становлять лише 4,4%.

Таким чином, порівнявши вживання різноманітних стилістичних засобів у дискурсі У. Тевіса, можемо стверджувати, що найхарактернішими виявилися лексичні із переважанням вживання епітету і метафори, частки лексико-синтаксичних, синтаксичних і графічних розподілено приблизно порівну (17,6%, 17,2% і 16,3%). Фонетичні стилістичні засоби є мало характерними (4,4%).

ВИСНОВКИ

Виконавши усі поставлені у вступі завдання, ми дійшли наступних висновків:

1. *Авторський дискурс* це сполучення ідей для відображення авторського світогляду та інтенцій, що втілюється у складній структурі його мовно-образних елементів і не може існувати окремо від дискурсу читача, який має володіти певним лексичним набором та мисленнєвими здатностями, що визначають зміст знань останнього про дійсність, без яких неможлива успішна комунікація.

Авторський дискурс Уолтера Тевіса – це відображення його картини світу, концептосфери та цінностей, які він проніс через усе своє життя.

2. Досліджуваний роман «Хід королеви» описує поступовий прогресивний духовний і кар'єрний розвиток головної героїні крізь призму другорядних персонажів-вихователів і конкурентів.

3. За допомогою чудово виписаних образів, художніх символів та низки перетворень роман «Хід королеви» знайомить нас із життєвим шляхом дівчинки з сиротинця, яка, подолавши численні життєві перепони за допомогою небайдужих людей і сили волі, піднялася на вищий п'єдестал світової слави.

4. Методологія вивчення особливостей авторського дискурсу У. Тевіса полягає у проведенні лексичного та стилістичного аналізу роману «Хід королеви».

5. Досліджуючи типи лексики, вжитої У. Тевісом, ми виявили, що загальна літературна-книжна є широко представленою у романі, ми також побачили завдяки їхнім особливим суфіксам (*-tion, -ance, -age, -ous* тощо), що в своїй більшості це запозичення з латинської або французької.

Спеціальні терміни також є характерними для авторського дискурсу У. Тевіса, логічно, що домінують шахові терміни (1534 слововживання), також використано медичні і математичні терміни. Варваризми, у свою чергу, як

частина функціональної літературно-книжної лексики, є мало представленими (20 одиниць).

Переважає більшість одиниць для підсилення значення виражає негативні почуття та емоції, часто вони сформовані за допомогою негативних префіксів (*im-, in-, un-*) та суфіксів (*-less*). Лише 11 одиниць з 84 вживаються для позначення позитивних понять. Науживанішими одиницями для емоційного підсилення позитивного значення виявилися *beautiful* (35), *pleasant* (24) та *interest* (21), а негативного – *frightened* (30), *shout* (24), *weak* (23), *bad* (21), *embarrassed* (19), *angry* (15), *annoyed* (13), *anger* (10).

Нелітературна розмовна лексика характерна переважно для персонажів з дитбудинку, особливо подруги Бет -- Джолін.

Узагальнивши отримані показники, ми побачили, що функціональна літературно-книжна лексика становить ліву частку у кількості 63%, чверть належить загальній літературно-розмовній лексиці (24%), і менше десятої частини становить загальна літературно-книжна (9%). Нелітературна розмовна лексика не є характерною для роману, що досліджується.

Синонімія, антонімія, омонімія та паронімія також виявилися невід'ємними частинами авторського дискурсу У. Тевіса.

Щодо синонімів, найбільше автором використано *стилістичних*, трохи менше половини з усіх (42 %). Третину синонімів (32%) склали *ідеографічні*, і чверть (26%) – *повні* синоніми.

Найчастотнішими в романі «Хід королеви» є власне антоніми, які становлять трохи менше половини усіх антонімічних пар (47%), майже п'яту частину (22%) складають конверсивні антоніми, решту видів (контрадикторні, векторні, комплементарні та контрарні) представлено у майже однаковій кількості (8 – 7%).

Більше половини омонімів (57%) у дискурсі У. Тевіса виявилися омофонами, трохи більше третини (37%) – власне омонімами, і незначний процент (6%) є омографами.

У романі «Хід королеви» наявні лише 29 пар паронімів, і ми вважаємо, що така незначна кількість не створюватиме великих проблем для розуміння змісту роману, адже всі слова є загальновідомими.

В результаті порівняльного аналізу ми виявили, що, синонімів і омонімів вжито однаково по 31%, трохи менше третини використано автором антонімів (28%), в той час, як пароніми складають лише 10 частину (10%) явищ, що описуються.

6. Провівши аналіз стилістичних особливостей авторського дискурсу У. Тевіса «Хід королеви», ми виявили лексичні, лексико-синтаксичні, синтаксичні та фонетичні засоби.

Серед *лексичних* засобів для опису зовнішності, стану героїв та їхніх почуттів автор використовує низку епітетів (124). Ми також виявили як мовні (фіксовані) (22), так і художні (контекстуальні) (80) метафори і 91 приклад персоніфікації. Метонімія, зевгма, гіпербола і каламбур використані у незначній кількості.

Серед *лексико-синтаксичних* засобів особливо виділяємо художні порівняння (127 прикладів). Літота і градація виявилися маловживаними.

Автор роману також використав багато *синтаксичних стилістичних засобів*, таких як різні види повторів, подлісіндетон та інверсію. Засіб повтору виявився дуже характерним для нього, нам вдалося відшукати значну кількість його прикладів: звичайний повтор (46), анафора (21), епіфора (9), анадиплосис (20). Також частотним є використання автором полісіндетону (39). Інверсію вжито мало (7).

Ще одним видом стилістичних засобів, розглянутих нами, стали *фонетичні*. Серед них ми виділили лише один підвид (36 прикладів) – графон.

Також доволі частотними є графічні стилістичні засоби, серед яких особливо виділяється використання курсиву для позначення назв книжок і журналів із шахів, а також інтонаційного виділення окремих слів у реченнях

(107), капіталізацію вжито набагато рідше 28 (переважно для позначення надписів на дверях, стінах, заголовків газет).

Отже, найчастотнішими стилістичними засобами виявилися лексичні, які в сумі складають 44,3%, найуживанішими серед яких є епітет і метафора (15% і 12%). Далі слідують лексико-синтаксичні стилістичні засоби (17,6%), де домінує художнє порівняння і складає 15% усіх виявлених стилістичних засобів. Синтаксичні стилістичні засоби репрезентують майже однакову кількість з попередніми аналізованими засобами (17,2%), серед яких найбільше вжито звичайний повтор (5,6%) і полісиндетон (4,7%). Трохи менше використано графічні стилістичні засоби (16,3%), 12,9% з яких представлено засобом курсиву. Найменш представленими виявилися фонетичні стилістичні засоби, оскільки вони становлять лише 4,4%.

Таким чином, порівнявши вживання різноманітних стилістичних засобів у дискурсі У. Тевіса, можемо стверджувати, що найхарактернішими виявилися лексичні із переважанням вживання епітету і метафори, частки лексико-синтаксичних, синтаксичних і графічних розподілено приблизно порівну (17,6%, 17,2% і 16,3%). Фонетичні стилістичні засоби є мало характерними (4,4%).

Перспективами подальших досліджень може стати вивчення гендерних, граматичних, етимологічних, прагматичних особливостей авторського дискурсу У. Тевіса.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антрушина Г.Б., Афанасьева О.В., Морозова Н.Н. Лексикология английского языка: учеб. пособие. Москва: Дрофа, 2019. 196 с.
2. Арнольд И.А. Лексикология современного английского языка: учеб. пособие. . Москва: Наука, 2012. 373 с.
3. Барт Р. История или литература? Риторика и истина. Смерть автора. Эффект реальности. С чего начать? От произведения к тексту. Удовольствие от текста. Лекция. Избранные работы. Семиотика, поэтика. М., 1989., с. 45
4. Бахтин М.М. Формы времени и хронотопа в романе. Очерки по исторической поэтике. М.: Мир, 1975. С. 234-408.
5. Бахтин М.М. Роман воспитания и его значение в истории реализма. Эстетика словесного творчества. М. : Мир, 1986. С.186 –196.
6. Бацевич Ф.С. Основи комунікативної лінгвістики. Київ. Академія. 2004. 344 с.
7. Безруков А.Н. План языкового выражения в авторском художественном дискурсе. *LINGUA MOBILIS*. Научный журнал. № 4 (50). 2014. С. 5 – 11.
8. Васюхно Л.В. Авторський та читацький дискурси поетичних творів та проблеми перекладу. *Перекладацькі інновації* : матеріали Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції, Суми, 25-27 листопада 2010 р. / Ред. кол.: С.О. Швачко, І.К. Кобякова та ін. Суми : СумДУ, 2010. С. 86 – 87.
9. Гайжюнас С.В. Роман воспитания: (Динамика жанровой структуры). Вильнюс: Шяуляйский педагогический институт им. К. Прейкшаса, 1984. 52 с.
10. Гальперин И. Р. Очерки по стилистике английского языка. М.: Изд-во лит-ры на ин. яз., 1958. 459 с.

11. Грищенко А.П., Мацько Л.І., Плющ М.Я., Тоцька Н.І., Уздиган І.М. Сучасна українська літературна мова: підручник. Київ: Вища школа, 2005. 366 с.
12. Дейк Т. А. ванн. Язык. Познание. Коммуникация. М. : Прогресс, 1989. 310 с.
13. Єфімов Л. П. Стилїстика англїйської мови і дискурсивний аналіз: учбово-методичний посібник. Вінниця: Нова книга, 2004. 240 с.
14. Жирмунский В.М. Теория литературы. Поэтика. Стилистика. *Наука, Ленинградское отделение*. Ленинград, 1977. 408 с.
15. Зарва В.А. Становлення, еволюція й особливості роману виховання. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету*. Сер.: Філологічні науки. №2 . 2014. С. 5 –14.
16. Книгарня "Є"/ Художня література/ Проза/ Сучасна зарубїжна проза/ Хїд королеви. URL: <https://book-ye.com.ua/catalog/suchasna-zarubizhna-proza/khid-korolevy/>
17. "Корона", "Хїд королеви", "Тед Лассо": цікаві факти про найкращі серіали "Emmy-2021". URL: <https://news.obozrevatel.com/ukr/kino/korona-ferzevij-gambit-ted-lasso-tsikavi-fakti-pro-kraschi-seriali-2021-za-versieyu-emmy.htm>
18. Кухаренко В.А. Практикум з стилїстики англїйської мови: підручник. Вінниця. Нова книга. 2000. 160 с.
19. Лужецька Л. Лексичні засоби виразності мовлення та їхня роль у становленні мовної особистості майбутнього вчителя. *Рідне слово в етнокультурному вимірі*. 2012. №. 2012. С. 438 – 445.
20. Макаров М.Л. Основы теории дискурса. М.: Гнозис, 2003. 280 с.
21. Мороховский А. Н. Стилистика английского языка: [учеб. пособие]. Киев : Высш. шк. , 1991. 272 с.
22. Назарова Т. Б. Филология и семиотика. *Современный английский язык*. М. : Высшая школа, 2003. 178 с.

23. Ніколенко А.Г. Лексикологія англійської мови: теорія і практика: навч. посібник. Вінниця: Нова Книга. 2007. 270 с.
24. Пасенчук Н. В.. Поняття дискурсу як комунікативної події та текстової категорії. *Science and Education a New Dimension. Philology*, V(33), Issue: 123, 2017. URL: www.seanewdim.com
25. Пелевина Н. Ф. Стилистический анализ художественного текста Л.: Просвещение, 1980. 271 с.
26. Пономарів О.Д. Стилїстика сучасної української мови: підручник. Тернопіль: Навчальна книга, 2000. 248 с.
27. Продан О. Жанрова своєрідність роману виховання У. Тревїса «Хід королеви» (Матеріали студентської наукової конференції Чернівецького національного університету (12 – 24 квітня 2022 року. Факультет іноземних мов. Чернівці: Чернівец. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2022. С. 225 – 226.
28. Продан О. Стилїстичні особливості роману У. Тевїса «Хід королеви». *Науковий онлайн збірник «Магістерські студії»*. URL: http://english.chnu.edu.ua/?page_id=7100&lang=uk. С.175 -183.
29. Серажим К. Дискурс як соціолінгвальне явище: методологія, архітектоніка, варіативність: [на матеріалах суч. газетн. публіцистики]: монографія. Київ, 2002. 392 с.
30. Сердюк Е.Н. К проблеме определения признаков художественного дискурса. *Исследования молодых ученых. Культура народов Причерноморья*. 2012. № 226. С. 85–87.
31. Скляревская Г. Н. Метафора в системе языка. С.-П.: Наука, 1993. 152 с.
32. Соболева О. В. Стилїстичні засоби відтворення модних тенденцій. *Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики*. 2014. №. 26. С. 239 – 246.
33. Сташко Г. І. Роль засобів стилїстичного синтаксису в створенні жіночих образів (на матеріалі американських фольклорних пісень). *Вісник*

- Житомирського державного університету імені Івана Франка. 2015. №. 4 (82). С. 81 – 86.*
- 34.Стернин И. А. Стилистическая характеристика слова в языковом сознании носителей языка. *Русский язык как явление национальной культуры: проблемы современного состояния и динамического развития*. Воронеж: Научная книга. 2011. 293 с.
- 35.Уолтер Тевис — о писателе. URL: <https://www.livelib.ru/author/141210-uolter-tevis>
- 36.«ХІД КОРОЛЕВИ». Уолтер Тевіс. URL: <https://bookmood.com.ua/ua/elektronnaya-kniga-khod-korolevy-uolter-tevis/>
- 37.Чернявская В.Е. Дискурс как объект лингвистических исследований. *Текст и дискурс. Проблемы экономического дискурса*: Сб. науч. тр. СПб: С.- Петерб.гос. ун-та экономики и финансов, 2001. С.11 – 22.
- 38.Чик О. Жанрові ознаки роману виховання: теоретичні пошуки у літературознавстві XVIII – XIX ст. *Південний архів. Філологічні науки*. 2016. Вип. 65. С. 74 – 79.
- 39.Шевченко И.С., Морозова Е.И. Дискурс как мыслекоммуникативное образование. *Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна*. 2003. № 586. С. 33 – 38.
- 40.Ярыгина О.Н. Процессуальные фразеологизмы как отражение авторского дискурса Джулиана Барнса. *Теория языка. Филологический аспект*. №7 (27) Июль, 2017. С. 107 – 113.
- 41.Dilthey W. *Der Bildungsroman* (1906). *Zur Geschichte des Deutschen Bildungsromans* : hrsg. von Rolf Selbmann. Darmstadt : Wissenschaftliche Buchgesellschaft,1988. S. 120–122.
- 42.Galperin I. R. *Stylistics*. M. : Librokom, 2010. 5th edition. 336 p.
- 43.Notes on The Queen's Gambit. URL: <http://www.storyispromise.com/QueensGambitTevis.htm>

44. PROFILE – Walter Tevis: Man who gave life to Queen’s Gambit. URL:
<https://www.aa.com.tr/en/life/profile-walter-tevis-man-who-gave-life-to-queen-s-gambit/2328176>
45. The Queen's Gambit (novel). URL:
[https://en.wikipedia.org/wiki/The_Queen%27s_Gambit_\(novel\)](https://en.wikipedia.org/wiki/The_Queen%27s_Gambit_(novel))
46. The Queens Gambit: A Thematic Analysis. URL:
<https://readnus.com/the-queens-gambit-a-thematic-analysis/>

СПИСОК ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ

47. Ганич Д. І., Олійник І. С. Словник лінгвістичних термінів. К.: Вища школа, 1985. 360 с.
48. Гром’як Р. Т. Літературознавчий словник-довідник. К.: ВЦ Академія, 2006. 752 с.
49. Лингвистический энциклопедический словарь/ гл. ред. В.Н.Ярцева – Москва: Сов. Энциклопедия, 1990.- 685с.
50. Тимченко В. Д. Гіпербола. Українська літературна енциклопедія. Т. 1. А–Г – К.: УРЕ ім. М. П. Бажана, 1988. С. 424.
51. Online Etymology Dictionary. URL: <https://www.etymonline.com/>

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

52. The Queen’s Gambit. 1st ed. New York: Random House, 1983. 243 p.

ДОДАТКИ
ДОДАТОК А
ГЛОСАРІЙ ЛІНГВІСТИЧНИХ ТЕРМІНІВ

Анафора – повтор знаходиться на початку суміжних речень, наприклад:
Why not you? Why weren't you in the water, Lena? Why wasn't it you? Why my Katie?

Асиндетон – протилежність полісиндетону, тобто відсутність сполучників або інших службових частин мови, для досягнення виразності та стислості.

Варваризмами (від грец. Βάρβαρος – 'варварський, іноземний, чужий') – іншомовне слово, вживане в мові, але не освоєне мовою.

Гіпербола – навмисне перебільшення для посилення виразності та підкреслення сказаної думки.

Графон – умисне викривлення орфографічної норми слова для відображення індивідуального або діалектного порушення фонетичної норми.

Еліпсис – навмисне упущення частини речення у випадку, коли ця частина не несе жодного семантичного навантаження. Опускатися можуть один чи два головних члени речення.

Епанафора (анадиплосис) (композиційний стик) – являє собою конструкцію, в якій наступний уривок синтаксичної одиниці починається тим, чим закінчується попередній

Епітет – це слово чи словосполучення, завдяки особливій функції в тексті, допомагає слову набути нового значення або смислового відтінку, підкреслює характерну рису, визначальну якість певного предмету або явища, збагачує мову новим емоційним сенсом, додає до тексту певної мальовничості та насиченості.

Епіфора – щодо синтаксичної будови протилежна анафорі, утворюється повторенням мовних елементів наприкінці суміжних синтаксичних одиниць.

Звуконаслідування (ономатопея) є поєднання звуків мови, фонетичний склад яких нагадує предмети та явища, що називаються : звуки природи, крики тварин, гургіт, мовлення людей, що передає їхній настрій, тощо. Є два різновиди звуконаслідування: *пряме і непряме*. *Пряме* звуконаслідування міститься в словах, які імітують природні звуки: *ding-ding, moo, meow, bubble, giggle*. *Непряме* звуконаслідування є поєднанням звуків з метою зробити висловлювання відображенням його змісту, наприклад: “And the silken, sad, uncertain rustling of each purple curtain” (Poe), повторення звуку /s/ передає звук шелесту завіси.

Зевзма – стилістичний прийом значимого порушення синтаксичного зв'язку або смислового узгодження в словосполученні або між пропозиціями. Це використання слова в реченні відразу в декількох значеннях або синтаксична помилка, при якій об'єднання в одній конструкції декількох відрізняються граматично слів призводить до неправильного погодження з іншим словом, наприклад: *She dropped a tear and her pocket handkerchief*.

Знижена лексика – це загальнонаціональний сленг, різні жаргонізми (вікові, професійні та под.), просторіччя ("малограмотні" слова) і вульгаризми (слова, що розглядаються громадською думкою як вульгарні. *Вульгарна лексика* свідчить перш за все про безкультурність мовця.

Інверсія – навмисна зміна звичного порядку членів речення.

Іронія – це стилістичний прийом, також заснований на одночасній реалізації двох логічних значень – словника і контексту, але два значення є протилежні один до одного. Літературне значення є протилежне бажаному значенню. Одна річ сказана, а інша має протилежне значення.

Каламбур (фр. *Salembour*) – гра слів, заснована на навмисній або мимовільній двозначності, породженою омонімією або подібністю звучання і викликає комічний ефект.

Лайлива лексика – це спеціальні слова, які використовуються для словесної образи, приниження людини.

Лексико-стилістичні засоби мови (тропи) – це слова або вирази, вжиті у переносному значенні для характеристики будь-якого явища за допомогою вторинних смислових значень.

Літота позначає особливу форму мейозису і відображає певну ідею за допомогою заперечення протилежної їй ідеї. В результаті чого ми маємо подвійне заперечення, яке формує позитивне значення, яке, однак, має менший ступінь інтенсивності, наприклад: *not without his assistance / with his assistance; not too bad /very good; not young / old; not long / short* та ін.

Мейозис – це протилежність гіперболі, тобто надмірне применшення ознаки, якості предмету або процесу, явища.

Метонімія – це слово, значення якого переноситься на найменування іншого предмета, пов'язаного з властивим для даного слова предметом за своєю природою. На відміну від метафори, метонімічне зіставлення предметів відбувається не за ознакою їхньої подібності, а за ознакою їхньої суміжності, тобто належності їх до одного кола явищ, до понять одного порядку.

Мовна метафора – самостійна лексична одиниця, досить вільно вступає в семантичні зв'язки, наприклад: *field of human knowledge* – галузь знань, де слово *field* передається у переносному значенні (а не в прямому – “поле”).

Ненормативна лексика включає значну частину зниженою лексики, в тому числі грубу і нецензурну. Ця лексика розглядається як ображення співрозмовника і негативно характеризує мовця, в зв'язку з чим в громадській думці вона підлягає виключенню з публічного вжитку (тобто з ужитку в громадських місцях). Серед ненормативної лексики мовна свідомість досить рельєфно виділяє три розряди – *знижену, лайливу і нецензурну*.

Нецензурна лексика – це вкрай несхвальна лексика. Вживання лайливої та нецензурної лексики може мати на меті образити або принизити адресата, може використовуватися безадресово, для викиду емоцій.

Повтор – повторення якогось члена речення, буквосполучення, розташованих в безпосередній близькості.

Полісиндетон – повторення однакових сполучників або інших службових частин мови для логічного й емоційного виділення та підсилення кожної складової частини висловлювання.

Порівняння (*simile*) – це точне твердження про часткову ідентичність (спорідненість, подібність, схожість) двох об'єктів, що відносяться до цілком різних класів речей.

Прислів'я короткі, добре відомо, мудрі вислови, як правило, на простій мові. Прислів'я – вираження культури, які передаються з покоління в покоління. Це слова мудрості з урахуванням культурних занять, що люди цієї культури хочуть, щоб їхні діти вчили і жили за ними. Вони подають як символи, абстрактні ідеї Прислів'я, як правило, присвячені і пов'язані з образами.

Прості епітети – монокомпонентні звичайні прикметники: *magnificent sight, tremendous pressure, overwhelming occupation*.

Риторичне питання – це стилістична фігура у формі запитання, яке не потребує відповіді. Відзначається великим зарядом експресії, тому широко вживається в усіх стилях мовлення.

Складені епітети – полікомпонентні прикметники: *mischief-making pupil, curly-headed boy, heart-burning desire, sour-sweet smile, moon-faced woman, apple-blossom colouring*.

Термін **метафора** має грецьке походження – *μεταφορά* "перенос", переносне значення слова; в широкому сенсі термін **метафора** застосовується до будь-яких видів вживання слів у непрямому значенні.

Терміном називається слово або стійке поєднання, яке слугує уточненим найменуванням поняття, специфічного для певної області знання, виробництва, культури.

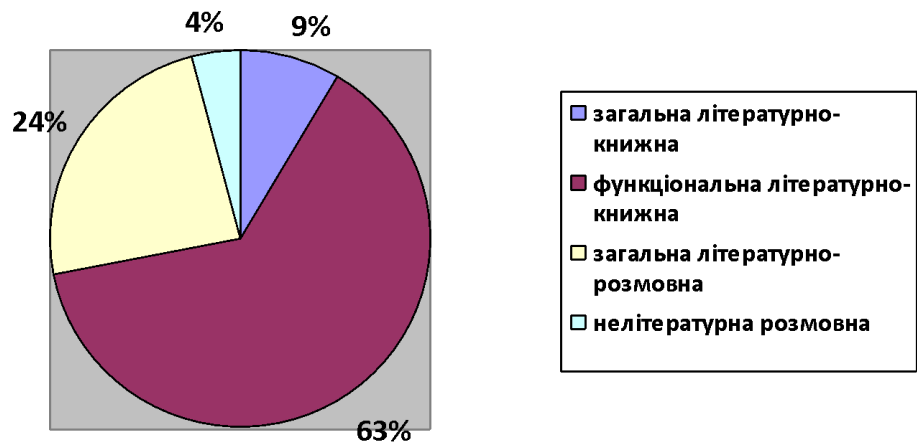
Фразеологізми – стійкі словосполучення, які сприймаються, як єдине ціле і вживаються носіями мови в усталеному оформленні..

Художня метафора не має такої лексичної самостійності, вона завжди пов'язана з контекстом, наприклад: *Another heavy sigh*. Лексичне значення художньої метафори унікальне, його не можна порівняти з іншою метафорою. Якщо в структурі мовної метафори набір семантичних елементів можна порахувати, то в художній метафорі він безмежний.

ДОДАТОК Б

ДОДАТОК Б.1

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ВЖИВАННЯ РІЗНИХ ПРОШАРКІВ ЛЕКСИКИ В АВТОРСЬКОМУ ДИСКУРСІ У. ТЕВІСА «ХІД КОРОЛЕВИ»

ДОДАТОК Б.2

СИНОНІМІЧНІ РЯДИ В АВТОРСЬКОМУ ДИСКУРСІ У. ТЕВІСА «ХІД КОРОЛЕВИ»

afraid – terrified – frightened	extraordinary – unusual – unique	pause – adjourn
---------------------------------	----------------------------------	-----------------

amazed – surprised – astonished	female – woman	permit – allow
anger – fury	fire – flames	precise – exact
angry – furious – fierce – infuriated	get – receive	purpose – aim
answer – reply – respond	go – walk	quiet – silent – calm
arrive – come	happy – glad – pleased – delighted – ecstatic	quiet – tranquility
awesome – terrific	however – but	remember – memorise
awkward – clumsy	if – whether	require – demand
bad – wicked	ill – sick	say – talk – speak
balance – equilibrium	illness – disease	sedative – tranquilizer
be – exist – live	instant – momentary	sensatiobn – feeling
beautiful – wonderful – marvelous – splendid – brilliant	irritated – annoyed	sky – heavens
big – large – huge – sizable	jesus – god	sophisticated – smart – clever
bizzare – weird – odd	kill – murder	stop – end – finish – quit
blooms – blossoms	killer – murderer	street – avenue
bottle – flask	laugh – giggle	strong – firm
breasts – boobs	lessen – reduce	strong – vigorous
broken – fractured	like – love – enjoy	study – examine
calm – quiet – subtle – gentle	live – dwell	terrible – horrible – awful
child – kid	look – stare – watch	think – consider
clear – serene	male – man	tired – exhausted – weary
close – shut – lock	many – plenty	tiredness – exhaustion – fatigue
conversation – talk	merely – simply – plainly	try – effort – endeavour
dawn – sunrise	mistake – blunder	understand – realise – comprehend
defend – protect	mix – confuse	understanding – uncomprehending
determined – decisive	movement – manoeuvre	visit – attend
different – various	now – nowadays	western – oriental
difficult – compelx – hard	obvious – apparent	worry – concern
drugstore – pharmacy	often – frequently	
easy – simple	onlookers – spectators	
embarrassed – puzzled	open – unlock	
enough – sufficient	opportunity – possibility	

ДОДАТОК Б.3

АНТОНІМІЧНІ ПАРИ В АВТОРСЬКОМУ ДИСКУРСІ У. ТЕВІСА «ХІД КОРОЛЕВИ»

afraid -- relaxed	irritated – calm (quiet)	stop – unstop
always – never	last – first	strong – weak
ask – answer	late – early	support – unsupport
awake – asleep	like – dislike	take – give
basement – ceiling	likely – unlikely	teach – learn
before – after	little – big	tense – relaxed
bid – small	little – much	this – that
bored – interested	long – short	tight – loose
breakfast – dinner – supper	loser – winner	unaccustomed – accustomed
child (kid) – adult	man – woman	unattended – attended
come – go	memorize – forget	uncomplicated – complicated
dark – light	morning – evening	unfamiliar – familiar
daughter – son	mother – father (daddy)	unlock – lock
dead – alive	new – outdated	unpack – pack
death – life	night – day	unsympathetic – sympathetic
different – similar	now – then	up – down
east – west	old – young	upstairs – downstairs
easy – difficult	on – off	warm – cold
end – start	open – close	weakness – force (strength)
enjoy (love) – hate	pack – unpack	white – black
extraordinary – ordinary	past – present	wife – husband
female – male	pay – buy	win – lose
furious – pleased (happy)	powerful -- powerless	
girl – boy	queen – king	
her – his	question – answer	
impossible – possible	quickly – slowly	
imprecise – precise	quietly – loudly (noisily)	
inexperienced – experienced	remember – forget	
interesting – uninteresting	send – get (receive)	
interrupted – uninterrupted	steward – stewardess	
irregular – regular	stop – begin	

ДОДАТОК Б.4

ОМОНІМИ В АВТОРСЬКОМУ ДИСКУРСІ У. ТЕВІСА «ХІД КОРОЛЕВИ»

Власне омоніми	Омофони	Омографи
branch (tree) - branch (factory)	ad – add	bow – bow
break (n.) – break (v.)	appear – a peer	present (adj., n.) – present (v.)
can (n.) – can (v.)	arrange – a range	read [i:](Pr S) - read[e](Past S)
chech (n.) – check (v.)	aside – a side	tear [ie] (n.) – tear [ee] (v.)
face (n.) – face (v.)	asleep – asleep	use [s] (n.) – use [z] (v.)
fall (autumn) – fall (v.)	ate – eight	wound[u:] (n.)–wound (v.)[au]
firm – firm	attack – a tack	
lean (adj.) – lean (v.)	away – a way	
light (adj.) – light (n.)	bare – bear	
lift (n.) – lift (v.)	cent – sent	
lot (quant.) – lot (parking)	cereal – serial	
mate (n.,v.) -- mate (chess)	Chile – chili – chilly	
May – may (v.)	common – come on	
mean (v.) – mean (adj.)	coarse – course	
mind (head) – mind (v.)	caught – court	
own (adj.) -- own (v.)	eye – I	
past (adj.) – past (n.)	fair – fare	
point (n.) – point (v.)	gate – gait	
press (v.) – press (media)	glance – glans	
rest (n.) – rest (v.)	here – hear	
ring (n.) – ring (v.)	hole – whole	
rise (n.) – rise (v.)	hour – our	
rose (n.) – rose (Past S)	knew – new	
second (n.) – second (2 nd)	knight – night	
share (n.) – share (v.)	knot – not	
shake (n.) – shake (v.)	know – no	
shop (n.) – shop (v.)	knows – nose	
shot (n.) – shot (Past S)	lesson – lessen	
shout (n.) – shout (v.)	male – mail	
shower (n.) – shower (v.)	meat – meet	
sink (n.) – sink (v.)	raw – roar	
sip (n.) – sip (v.)	road – road	

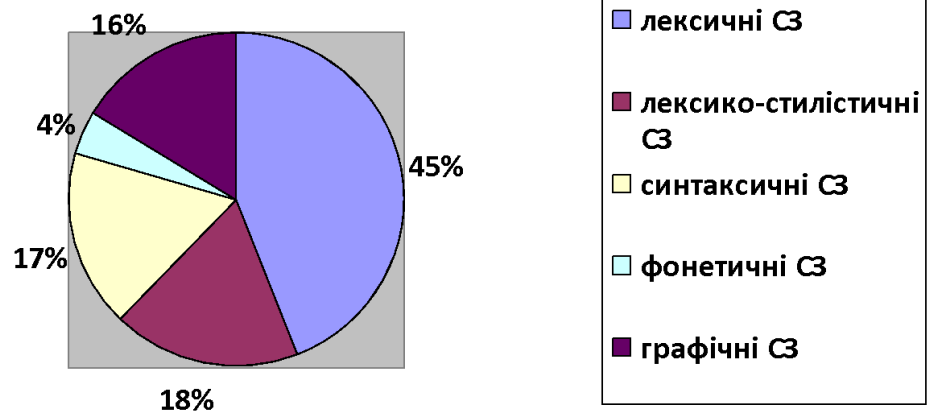
smoke (n.) – smoke (v.)	role – roll	
study (n.) – study (v.)	sauce – source	
tie (n.) – tie (v.)	saw – sore	
	scene – seen	
	sea – sea	
	series – serious	
	side – sighed	
	sight – site	
	sole – soul	
	some – sum	
	son – sun	
	stair – stare	
	tale – tail	
	their – there	
	to – too – two	
	vain -- vein	
	waist – waste	
	war – wore	
	wear – where	
	write – right	

ДОДАТОК Б.5

**ПАРОНІМИ В АВТОРСЬКОМУ ДИСКУРСІ У. ТЕВІСА «ХІД
КОРОЛЕВИ»**

accident – incident
alone – along
altitude – attitude
attention – intention
awful – awesome
bald – bold
bit – beat
breathe – breeze
chock – choke
clean – clear
close – clothe
comb – come
content – contend
eat – it
effort – afford
expansive – expensive
fool – full
force – forth
intent – intend
lay – lie
lose – loose
price – prize
principal – principle
raise – rise
rare – rear
rice – rise
stationary – stationery
sweat – sweat
terrible – terrific

ДОДАТОК В
ДОДАТОК В.1
ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ВЖИВАННЯ РІЗНИХ РІВНІВ
СТИЛІСТИЧНИХ ЗАСОБІВ В АВТОРСЬКОМУ ДИСКУРСІ У. ТЕВІСА
«ХІД КОРОЛЕВИ»

ДОДАТОК В.2

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ВЖИВАННЯ РІЗНИХ СТИЛІСТИЧНИХ
 ЗАСОБІВ В АВТОРСЬКОМУ ДИСКУРСІ У ТЕВІСА «ХІД КОРОЛЕВИ»

